

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

BORUT BLAJ

RAZVOJNA SPOSOBNOST POLITIČNEGA
MENEDŽMENTA PRI VSTOPANJU SLOVENIJE V
EVROPSKO UNIJO (VLADA IN PARLAMENT)

DIPLOMSKA NALOGA

Ljubljana, 2002

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

BORUT BLAJ

Mentor: red. prof. dr. LOJZE SOČAN

RAZVOJNA SPOSOBNOST POLITIČNEGA
MENEĐŽMENTA PRI VSTOPANJU SLOVENIJE V
EVROPSKO UNIJO (VLADA IN PARLAMENT)

DIPLOMSKA NALOGA

Ljubljana, 2002

KAZALO

1. UVOD	5
1.1. METODOLOŠKI OKVIR NALOGE	7
1.1.1. Vsebine proučevanja	7
1.1.2. Cilji proučevanja	7
1.1.3. Opredeljitev hipotez	8
1.1.4. Metode proučevanja	9
2. RAZVOJNI POLOŽAJ SLOVENIJE V SVETU	10
2.1. VZVODI SODOBNEGA RAZVOJA	10
2.2. STRATEŠKI RAZVOJNI CILJI SLOVENIJE	11
2.2.1. Razvojno okolje	11
2.2.2. Strateški razvojni cilji	15
2.2.3. Zasnova sodobnega razvoja	17
2.2.4. Strategija gospodarskega razvoja Slovenije	21
3. POLITIČNI MENEDŽMENT	26
3.1. POLOŽAJ POLITIČNEGA MENEDŽMENTA V RAZVOJNEM DOGOVORU (KONSENZU)	26
3.2. VLOGA POLITIČNEGA MENEDŽMENTA V EKONOMSKEM RAZVOJU	28
3.3. ODNOSI MED POLITIKO IN GOSPODARSTVOM V ČASU TRANZICIJE	31
3.4. RAZVOJNA SPOSOBNOST POLITIČNEGA MENEDŽMENTA V REPUBLIKI SLOVENIJI	33
4. PRIMERJAVA AKTIVNOSTI DELOVANJA POLITIČNEGA MENEDŽMENTA MED SLOVENIJO IN DRŽAVAMI ČLANICAMI TER DRŽAVAMI S PRIDRUŽENIM STATUSOM EVROPSKE UNIJE	38
5. ZAKLJUČEK	55
LITERATURA IN VIRI	59

KAZALO GRAFOV IN SHEM

2.1. Razvojna moč gospodarstva	14
3.1. Oblika in vsebina konsenza v različno razvitih državah	27
3.2. Trikotnik odnosov; politika gospodarstvo	32
4.1. Konsenz o politikah znotraj vladnega kabineta	41
4.2. Vladne ekonomske politike	43
4.3. Preglednost vladnih namer in ukrepov	44
4.4. Učinkovitost izvajanja vladnih odločitev	45
4.5. Celotna vladna proračunska in javna poraba	46
4.6. Socialna kohezija	47
4.7. Delež sive ekonomije	48
4.8. Učinkovitost pravnega reda in varnosti	49
4.9. Delež izdatkov za raziskave in razvoj v odstotku BDP	50
4.10. Napoved inflacije	51
4.11. Kreditna in zavarovalna podpora izvozu	52
5.1. Povprečni rang izbranih držav	56

1. UVOD

To diplomsko delo je nastalo kot rezultat mojega dolgoletnega zanimanja za vedno aktualno področje Evropske unije (v nadaljevanju EU) in z njo povezane Slovenije. Polnopravno članstvo v EU je že kmalu po osamosvojitvi postalo glavni in najpomembnejši cilj Slovenije, h kateremu je bila usmerjena večina aktivnosti na političnem, gospodarskem, družbenem in kulturnem področju.

Slovenija je danes v sklepni fazi pridruževanja in vse bližje uresničitvi cilja, ki je za Slovenijo zgodovinskega pomena. Po zagotovilih naših in tujih politikov ter strokovnjakov, je Sloveniji uspela tranzicija iz socialistične države v demokratično državo s stabilno tržno, tehnološko, ekonomsko in družbeno ureditvijo in je tako ena izmed najboljše pripravljenih kandidatk za članstvo v EU. To potrjuje tudi veliko število začasno zaprtih pogajalskih izhodišč. Kljub temu se lahko vprašamo ali je Slovenija zmožna uspešne vključitve, ki bi ji prinesla enakopravno članstvo ter aktivno partnerstvo ali pa bo, čeprav kot polnopravna članica, potisnjena med drugorazredne države EU?

Delo je razdeljeno na tri glavne sklope.

V prvem delu je prikazan razvojni položaj Slovenije v današnjem okolju vse večje odprtosti in konkurenčnosti, ki jo določajo norme razvitega sveta. Slovenija je prikazana kot država, ki se uspešno prilagaja normam EU in s tem uspešno razvija zunanje vzvode razvoja, medtem ko napredek na področju notranjih vzvodov, vlaganja v razvojne potenciale, zaostaja. To Sloveniji onemogoča dohitevanje razvojno naprednih držav ter slabi notranjo razvojno moč gospodarstva. V zadnjem delu poglavja pa je prikazana pomembnost strategije in njenega uspešnega izvajanja za razvoj države.

Drugi del govori o političnem menedžmentu¹ kot o glavnem nosilcu in graditelju konsenza med socialnimi partnerji ter o njegovem bistveno večjem razvojnem prizadevanju v srednjeročnem in dolgoročnem obdobju. Predstavi glavne tipe

¹ Izraz politični menedžment uvajam za poimenovanje vlad, parlamentov ter strank; to poimenovanje uporablja profesor Lojze Sočan. (Vir: Sočan, 2001a: 11)

konsenza, vlogo političnega menedžmenta v ekonomskem razvoju ter razmerje med gospodarstvom in politiko v obdobju tranzicije. Nadalje predstavi problematiko slovenskega političnega menedžmenta in potrebo po oblikovanju vizije razvoja in oblikovanju strateških ciljev za prehod v razvito gospodarstvo in družbo.

V tretjem delu je prikazana primerjava aktivnosti delovanja političnega menedžmenta Slovenije z državami s pridružitvenim statusom in državami članicami EU. Primerjava temelji na metodologiji international institute for management development (v nadeljevanju IMD), kjer ima Slovenija na področju nacionalne konkurenčne sposobnosti daleč najslabše ocene prav pri skupini indikatorjev »VLADA«, ki kaže razvitost političnega menedžmenta.

1.1. METODOLOŠKI OKVIR NALOGE

1.1.1. Vsebine proučevanja

Predmet proučevanja je razvojna sposobnost slovenskega političnega menedžmenta pri vstopanju Slovenije v EU. Politični menedžment je glavni subjekt, ki lahko v sodelovanju s socialnimi partnerji, pripomore k ustvarjanju pogojev za nadpovprečno uspešen razvoj gospodarstva ter celotne družbe.

Za uspešno vključitev Slovenije v EU ter za njen nadpovprečno uspešen razvoj bo morala Slovenija doseči podobno širok nacionalni konsenz, s pomočjo katerega je zapustila razpadajočo Jugoslavijo ter se odpravila na pot preobrazbe v novo tehnološko, ekonomsko in družbeno ureditev. To je najpomembnejša naloga, ki jo mora Slovenija uresničiti v sklepnih fazi pridruževanja k EU.

Pri opredelitvi predmeta in problema proučevanja je potrebno izpostaviti nekaj teoretskih opozoril, ki analizo relativizirajo, vendar ji hkrati dajejo večjo objektivnost in s tem večjo veljavo.

- Politični menedžment² so vlada, parlament ter politične stranke, torej subjekti, ki se ukvarjajo z vodenjem države. Skupaj z gospodarstvom so odgovorni za upravljanje družbe in vodenje gospodarstva.
- Razvojna sposobnost političnega menedžmenta (governmental capability)³, je sposobnost države, da aktivira in krepi svoje potenciale za doseganje družbenih sprememb oziroma sposobnost vlade, da uresničuje svoje načrte.

1.1.2. Cilji proučevanja

Namen diplomske naloge je prikazati pomembnost razvojne sposobnosti političnega menedžmenta, ki je temelj nadpovprečno uspešnega razvoja države kot celote. Danes je v svetu nadpovprečno uspešnih le malo držav. Le redkim uspe zunanje vzvode razvoja nadgraditi z uspešnimi notranjimi. Med temi državami je tudi nekaj držav članic EU (Finska, Irska,

² Vir: Sočan, 2001a: 11

³ Vir: Sočan, 2001a: 7

Nizozemska, Avstrija, Švedska, Danska), ki jim je uspel preskok v nadpovprečno razvitost, tudi z uspešno izpeljanim pridruženjem EU. Velikokrat se v Sloveniji postavlja vprašanje, kaj bo sploh mogoče doseči v pogajanjih med majhno državo in veliko EU? Idealen primer, ko je bila majhna država v pogajanjih uspešna, je Irska, ki je v pogajanjih dosegla daleč največ. Prejema najvišji delež strukturnih skladov, izborila pa si je tudi izrazito nizko obdavčitev do leta 2013. Vse to so rezultati učinkovitih pogajanj. (Sočan, 1998a: 27)

Slovenija je danes v sklepnih fazi vključevanja v EU. Na tej osnovi bom poskušal prikazati položaj Slovenije v svetu ter razvojno sposobnost slovenskega političnega menedžmenta, ki bi lahko z uspešno izpeljanim pridruženjem v EU, Sloveniji, prinesel preskok v razvitost ter tudi enakopravno, ne le uspešno vključitev v EU.

1.1.3. Opredeljevanje hipotez

Osnovna hipoteza je: **»Brez razvojne sposobnosti političnega menedžmenta, da izoblikuje vizijo, strateške cilje ter razvojne vzvode, na katerih bo lahko naša družba gradila razvojni konsenz socialnih partnerjev, ne bo prišlo do nadpovprečno uspešnega trajnostnega razvoja in s tem do uspešne vključitve v Evropsko unijo.«**

Če hoče Slovenija ustvariti pogoje za nadpovprečno uspešen razvoj svojega gospodarstva in družbe, bo moral politični menedžment odigrati neprimerno večjo razvojno vlogo v primerjavi z dosedanja prakso. V sodelovanju z nosilnimi socialnimi partnerji bo moral izoblikovati vizijo, strateške cilje in razvojne vzvode za njihovo udeleževanje. Na tem bo lahko naša družba gradila razvojni konsenz socialnih partnerjev, temelj nadpovprečno uspešnega razvoja države. (Sočan, 2001a: 16)

1.1.4. Metode proučevanja

Pri izvedbi naloge oziroma pri preverjanju hipotez bom uporabil več komplementarnih raziskovalnih metod in tehnik:

- **Analizo sekundarnih virov**, glavno raziskovalno metodo in tehniko diplomskega dela, sem uporabil v prvem poglavju ter v drugem poglavju pri prikazu pomembnosti konsenza, vloge političnega menedžmenta v ekonomskem razvoju, pri prikazu odnosa med politiko in gospodarstvom v času tranzicije ter pri prikazu razvojne sposobnosti političnega menedžmenta v Sloveniji;
- **Analizo vsebine pravnih dokumentov** sem uporabil v zvezi s strategijami Slovenije, še posebej pri predstavitvi pomembnosti in nujnosti nove strategije gospodarskega razvoja Slovenije (Slovenija v Evropski uniji);
- **Primerjalno-deskriptivno metodo** sem uporabil v tretjem poglavju za analiziranje in primerjavo aktivnosti delovanja političnega menedžmenta Slovenije s političnim menedžmentom držav s pridružitvenim članstvom in držav članic EU;

2. RAZVOJNI POLOŽAJ SLOVENIJE V SVETU

2.1. VZVODI SODOBNEGA RAZVOJA

Na eno izmed danes najbolj provokativnih vprašanj, zakaj je manj kot petina gospodarstev in družb sveta v daljših obdobjih razvojno nadpovprečno uspešnih, dajejo različne mednarodno priznane institucije ter priznani avtorji iz gospodarskega in družbenega življenja različne odgovore, ki so včasih popolnoma protislovni.

V moderni zgodovini je veliko primerov nadpovprečno uspešnega razvoja držav. Kot prvo lahko omenimo liberalistično Veliko Britanijo, nato je protekcionizem zagotovil nadpovprečen razvoj združene Nemčije in še nekaterih držav celinske Evrope. Sledilo je skoraj stoletje izjemnega razvoja Združenih držav Amerike, v razponu od skrajnega protekcionizma do najvišje stopnje odprtosti države. Po drugi svetovni vojni sta se med maloštevilnimi razvojno uspešnimi državami zopet pojavili Nemčija in Japonska, ob skoraj dveh desetletjih rasti večine socialističnih držav ter dolgoročnega zelo uspešnega razvoja prve in druge generacije azijskih tigrov. Danes največje zanimanje zbujejo nekatere evropske države na čelu z Irsko kot tudi razvojna prenova visoko razvitih držav, na primer Nizozemske ter vseh skandinavskih držav. (Sočan, 2001b)

V zadnjem desetletju, po padcu socialističnih in komunističnih režimov v Evropi, je ponovno opaziti znake različne gospodarske rasti držav v prehodu, ki jih ni možno razlagati le s spremembo njihovega političnega in gospodarskega sistema, temveč je potrebno vzroke iskati tudi drugje.

Avtorje, ki poskušajo iskati odgovore na zgornje vprašanje, lahko razdelimo v dve skupini. Na eni strani imamo skupino »strategov⁴« in na drugi skupino »liberalistov⁵«. Njihove razlage različnih stopenj razvojne uspešnosti držav pa seveda nikoli niso črno bele. J. Stiglitz kot glavno predpostavko strategov postavi dolgoročno načrtovanje in izgradnjo infrastrukture. S tem poudarja dejstvo, da je izgradnja sodobne infrastrukture, tako materialne, izobraževalne, infrastrukture potrebne za pretok kapitala, za razvoj in prenos tehnologij pa do ohranjanja okolja ter vzdrževanja socialne kohezije, ključna naloga sodobnega političnega menedžmenta. To je ravno nasprotno od izhodišča liberalistov, ki kot glavno nalogo države postavljajo

⁴ Vir: Sočan, 2001b

⁵ Vir: Sočan, 2001b

neumešavanje v gospodarstvo. Dejstvo je, da celovita in sodobna infrastruktura ob rastoči razvitosti vse bolj odločilno vpliva na naraščanje dodane vrednosti v gospodarstvu in celotni družbi. (Sočan, 2001b)

Nobelov nagrajenec M. Friedman po drugi strani poudarja pomembnost vse večje ekonomske svobode za krepitev gospodarske rasti. Po besedah J. De Haana in J.–E. Sturma pa je večja stopnja ekonomske svobode le en pomemben vzvod uspešnega razvoja, nujno jo morajo spremljati še druge uspešne strateške poteze razvojne politike. (Sočan, 2001b)

Geslo sedanjega nastajajočega globalnega gospodarstva – odprtost in konkurenčnost - temelji na obeh procesih: na vse večji ekonomski svobodi (deregulacija), ki jo morajo spremljati ustrezne strateške odločitve političnega menedžmenta (state of the art). To je moč doseči le z zavestno razvojno odločitvijo držav in regij za načrtno »vlaganje v prihodnost«⁶, v razvojne potencialne ter čim manjšim »vlaganjem v preteklost«⁷, v preživele programe. (Sočan, 2001a: 18)

Politični menedžment mora zastopati interes prihodnosti proti sedanjosti oziroma preteklosti. Večinoma pa dela ravno nasprotno, zmanjšuje naložbe v prihodnost, da bi tako povečal potrošnjo v sedanjosti. To zadnje je bilo značilno tudi za vse dosedanje vlade Republike Slovenije.

2.2. STRATEŠKI RAZVOJNI CILJI SLOVENIJE

2.2.1. RAZVOJNO OKOLJE

Nastajajoče globalno gospodarstvo in informacijska družba posebljata obdobje stalnih sprememb. Ne omogočata le vse hitrejšega pretoka blaga, tehnologij, storitev, naložb, kapitala, informacij in znanja, temveč vplivata tudi na razvoj posamezne države oziroma njenega gospodarstva in družbe kot take. Kdor danes, v takoimenovani odprti in konkurenčni družbi, ni zmožen razvijati oziroma vsaj uporabljati sodobnih informacijskih tehnologij, je obsojen na zaostajanje.

⁶ Vir: Sočan, 2001a: 18

⁷ Vir: Sočan, 2001a: 18

V svetu se tako oblikujejo trije procesi koncentracije in povezovanja za doseganje kritične mase znanja za konkurenčnost in uspešen razvoj podjetij in gospodarstev:

- Prvo področje zajema majhno število držav z visoko gospodarsko rastjo in nadpovprečno uspešnim razvojem (»Growth Shift«⁸ gospodarstva). Njihova prednost je v sinergiji med uspešnim prilagajanjem procesu odpiranja, ki ga nalaga uporaba informacijskih tehnologij ter konsenz socialnih partnerjev za krepitev lastnih razvojnih zmogljivosti.
- Druga oblika zajema združevanje in povezovanje multinacionalno organiziranih podjetij z razvojnimi in upravnimi centri lociranimi po svetu.
- Tretja pa so nova razvojna jedra, ki nastajajo v določenih regijskih območjih. Osnova teh centrov so predvsem univerze s tehnološkimi in drugimi centri, inštituti ter širšo civilno infrastrukturo. Ta razvojna jedra sodobna teorija imenuje »hot spots«⁹. (Sočan, 2001a: 3-4)

Uspešen trajnostni razvoj neke družbe tako temelji na upoštevanju tehnoloških, družbenih in gospodarskih norm razvitega sveta, ki se navzven kažejo v obliki vse večje odprtosti in konkurenčnosti. Te norme predstavljajo sintezo obvladovanja in učinkovite uporabe informacijskih tehnologij v vse večji odprtosti in preglednosti gospodarstev in družb ter razvoja potencialov raznovrstnih znanj v industriji, preostalem gospodarstvu in infrastrukturi. Temelji nove ekonomije so racionalno in učinkovito upravljanje družbe in vodenje gospodarstva ter trajna skrb za pospešeno krepitev razvojnih zmogljivosti podjetij, gospodarstva in celotne družbe.

Da bi bile industrijske in druge gospodarske družbe lahko konkurenčne v tem vse bolj odprtem sistemu, morajo zadostiti dvema temeljnima razvojnima pogojema. Obvladati morajo neobhodna tehnološka znanja v posameznih branžah njihove dejavnosti ter konkurirati in preživeti morajo v pogojih vse večje deregulacije. (Sočan, 2001a: 3)

Po besedah nobelovega nagrajenca S. Kuznesa imajo tiste družbe, ki so sposobnejše pri razvijanju, obvladovanju in uporabi sodobnih tehnologij ter inoviranju, razvojne prednosti pred drugimi. Te besede dajejo še dodatno težo pomembnosti odločitve vsake družbe in države za pravo razvojno okolje (vizijo, strateške cilje in razvojne vzvode), saj je v nastajajoči

⁸ Vir: OECD, The Future of Global Economy

⁹ Vir: Sočan, 2001a: 3-4

globalni informacijski družbi nadpovprečno uspešnih le okrog 15 odstotkov držav, medtem ko jih več kot polovica nazaduje. (Sočan, 2001a: 4-5)

Uspešnost teh 15 odstotkov nadpovprečno uspešnih držav temelji na sinergiji dveh temeljnih skupin vzvodov:

a) ZUNANJI VZVODI RAZVOJA

med te štejemo prilagajanja sodobni tehnološki, gospodarski in družbeni ureditvi razvitega sveta; to imenujemo tudi aktivno razvojno okolje;

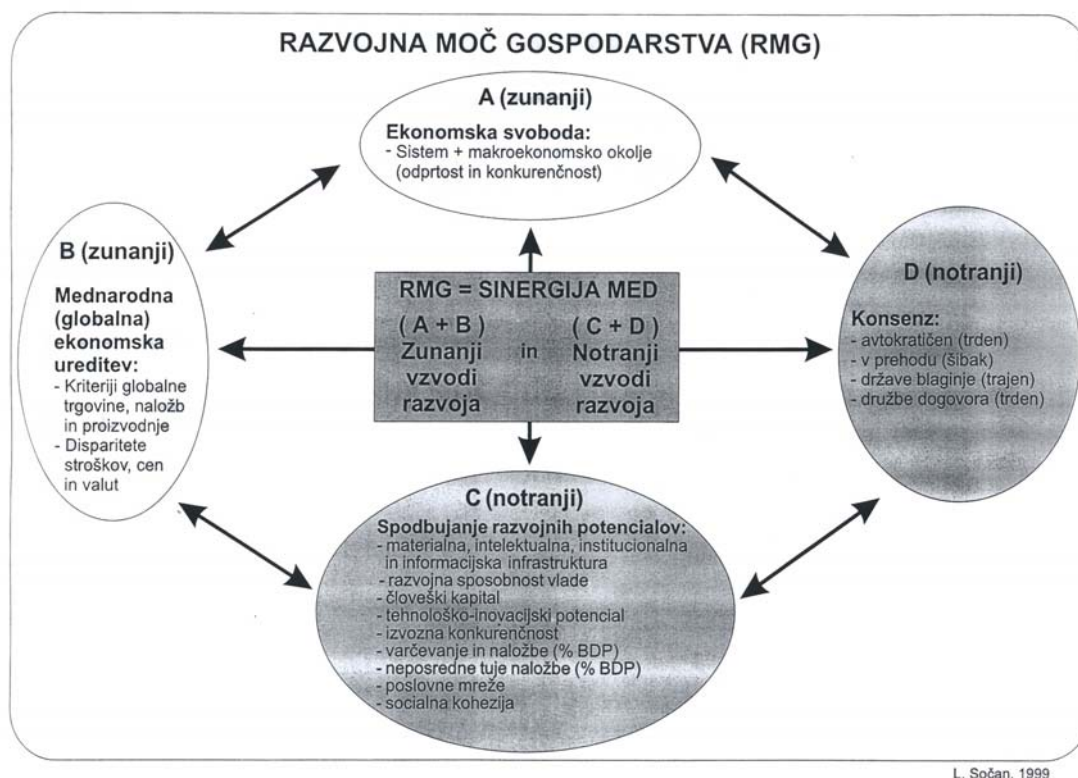
b) NOTRANJI VZVODI RAZVOJA

sposobnost države, da razvije dovolj politične volje, za oblikovanje konsenza med socialnimi partnerji o ustvarjanju ustreznega okolja v katerem se krepijo tehnološki, gospodarski, človeški, inovacijski, družbeni, naložbeni in drugi razvojni potenciali, in sicer tako v podjetjih kot v gospodarstvu in celotni družbi; to je izhodišče za doseg lastnih strateških razvojnih ciljev in ga imenujemo proaktivno razvojno okolje. (Sočan, 2001a: 5-16; Sočan, 2001c: 52-62)

Zagotavljanje skladnosti in sinergije med zunanjimi in notranjimi vzvodi razvoja omogoča ustvarjanje notranje razvojne moči gospodarstva in družbe za nadpovprečen razvoj (glej graf 2.1).

To pravilo velja tako za nadpovprečno razvite države, kot za najmanj razvite in najmanj uspešne. Nekatere države, ki jim tega pravila ne uspe uresničiti, zaenkrat še ohranjajo svoj položaj, večina pa svoj položaj v globalnem svetu poslabšuje. Najhujša, usodna oblika ogrožanja dolgoročne razvojne uspešnosti neke družbe je pomanjkanje konsenza med socialnimi partnerji ali celo volje in sposobnosti oblasti za izoblikovanje dolgoročne vizije razvoja, strateških ciljev razvoja ter vzvodov za njihovo udejanjanje. V času razvijajočih se informacijskih tehnologij je namreč mogoče z izdelano in ustrezno strategijo zelo hitro dohitevati razvojno najprodornejše države, brez prave strategije pa je prav tako mogoče zelo hitro izgubiti stik z razvitim svetom. To je tudi ena glavnih težav Slovenije.

Graf 2.1: Razvojna moč gospodarstva (RMG)¹⁰

V enajstih letih samostojnosti Sloveniji še ni uspelo razviti skladnosti in sinergije med zunanjimi in notranjimi vzvodi razvoja. Glavni izgovor je vedno bila majhnost države. Neupravičeno, seveda, saj večino razvojno nadpovprečno uspešnih držav predstavljajo majhne države, ki uspešno dohitevajo svetovni razvoj, prav tako pa je majhnih večina razvojno najuspešnejših severnoevropskih držav, ki že prehitevajo razviti svet. Majhnost Slovenije ne bi smela biti ovira, prej prednost. Slovenija je kot majhen sistem mnogo prožnejša in se lahko hitreje odziva na zunanje izzive, možnosti ali nevarnosti kot ogromen inerten sistem. Prav tako pa je ena redkih očitnih prednosti majhnih držav v lažjem doseganju konsenza in lažjem uresničevanju sprejete politike. (Katzenstein v Svetličič, 2000: 531)

Razvojno EU v prihodnost vlečejo prav te male razvojno prodorne države (Irska, Finska, Luksemburg, Nizozemska, Švedska, itd). Na to sem opozoril v tretjem poglavju, kjer sem primerjal izbrane indikatorje držav s pridružitvenim statusom in držav polnopravnih članic EU.

¹⁰Vir: Sočan, 2001a

2.2.2. STRATEŠKI RAZVOJNI CILJI

Danes, ko je Slovenija resna kandidatka za vstop v EU, se postavlja vprašanje ali se je zmožna vključiti v družbo najrazvitejših s svojo gospodarsko, tehnološko, razvojno in kulturno identiteto ali pa bo ostala nebogljena drugorazredna provinca Evrope.

Svetovni razvoj posameznim državam, še posebno manj razvitim, ne dopušča veliko prostosti niti bistveno lažjih poti ali bližnjic do nadpovprečno uspešnega razvoja. Zato bo za nadpovprečno uspešen razvoj Slovenije potrebno postaviti jasno vizijo, ki bo zagotavljala vsem socialnim partnerjem sprejemljivo izboljšanje položaja v daljšem obdobju, zaradi česar bodo pripravljene doseči trden razvojni konsenz. Na eni strani bo potrebno omejiti vse vrste tekoče porabe, da bi na drugi strani povečali varčevanje in vlaganja v krepitev svojih zmogljivosti. Če bomo sposobni izoblikovati, sprejeti in izvajati dolgoročen konsenz med socialnimi partnerji, bomo med tistimi državami, ki bodo zmožne splošne preobrazbe v razvitost. Prva naloga vizije kvalitativne preobrazbe neke družbe in njenega gospodarstva v višjo raven razvitosti zajema zastavitev realnih strateških ciljev. Da bi bila gospodarstvo in družba v daljšem obdobju nadpovprečno uspešna, je potrebno delati »prave stvari« in to na pravilen način. (Sočan, 2001c: 52-53)

Proces izgradnje nadpovprečno razvojno uspešnega gospodarstva in družbe v Sloveniji, in posledično preobrazbe v razvitost, tako zastavlja dve vprašanji na kateri je potrebno znati odgovoriti:

Kateri so glavni strateški cilji naše države na zelo zahtevni poti preobrazbe v razvitost, ki bi jih lahko podprli vsi socialni partnerji, saj bi morala preobrazba prinesiti boljše razvojne in življenske možnosti za vse?

Ali je naš politični menedžment v prihodnje sposoben odigrati odločilno družbeno povezovalno razvojno vlogo nosilca konsenza, kot jo imajo politični menedžmenti v nadpovprečno uspešnih družbah in državah? (Sočan, 2001c: 63)

Na prvo vprašanje bom poskušal najti odgovor v tem poglavju, na drugega, ki predstavlja osrednjo os in bistvo tega diplomskega dela, pa v naslednjem poglavju.

Poleg zagotovitve dovolj trdnega konsenza med socialnimi partnerji je v Sloveniji zelo pomembno tudi vprašanje, kako doseči bistveno povečanje koordinacije za doseganje sinergije, uvesti v odločanje elemente celovitosti pogleda ter trajnosti razvoja s stališča družbe kot celote. Z drugimi besedami, če sta naš cilj večja uspešnost in večje zadovoljstvo, se

morata spremeniti naš način mišljenja in obnašanja. Skratka, za uspešno približevanje razvitejšim družbam in večjo blaginjo v Sloveniji so tako potrebni viri, vizija, znanje in volja. (Sicherl, Vahčič, 1999: 40)

Pri izgradnji vizije strateških ciljev in razvojnih vzvodov bo potrebno upoštevati tudi sosednje države in regije, visoko razvite na severozahodu in manj razvite na jugovzhodu. Razvito okolje bo Sloveniji zagotavljalo izredne potencialne svojih trgov, kapitala, tehnologij, naložb, znanja, ob neugodnem razpletu pa bo delovalo kot uničujoča konkurenca, v kateri lahko Slovenija izgubi večino svojih vrhunskih kadrov in vse bolj tone v evropsko in globalno povprečje. Na drugi strani pa bodo manj razvita območja pomenila možnost uspešnega prenosa našega znanja in izvoza tehnološko zahtevnih programov in storitev ter vir za cenejše inpute ali pa bodo predstavljala uničujočo cenovno konkurenco našim tehnološko manj zahtevnim programom. (Sočan, 2001a: 19; Sočan, 2001c: 62-63)

Temeljni strateški cilji Slovenije so naslednji:

- 1) vlaganje v človeške vire: pospešeno usposabljanje aktivnega prebivalstva in zagotavljanje socialne kohezije z bistvenim znižanjem izločenega prebivalstva, pretežno odpravo revščine ter zagotovitev vpisa več kot polovice generacije na visoke šole; vlaganja v celovito znanje (izobraževanje, raziskave in razvoj ter razne trajne oblike usposabljanja zaposlenih, brezposelnih ter poslovnih funkcij podjetij in institucij);
- 2) posodobitev in izgradnja celovite infrastrukture: intelektualne, materialne, institucionalne, informacijsko – komunikacijske infrastrukture in varovanje okolja (pri visoko razvitih družbah prav visoka razvitost infrastrukture odločilno prispeva k uspešni rasti dodane vrednosti na zaposlenega in konkurenčnosti njihovih izdelkov in storitev na svetovnem trgu);
- 3) tehnološko–inovacijska prenova gospodarskih družb: prehod od sedanje povprečne ravni tehnološke zahtevnosti na ravni 5,8 stopnje na 7 - 8 stopnjo tehnološke zahtevnosti proizvodov, procesov in strokovne usposobljenosti. (Sočan, 2001a: 19-22)

Za prihodnost Slovenije je tako bistvena sposobnost izoblikovanja ustrezne vizije prehoda v razvito družbo, postavitve pravilnih strateških ciljev in vzvodov za njihovo doseganje, doseganje razvojnega konsenza vseh socialnih partnerjev o znatno večjem razvojnem prizadevanju za motiviranje in krepitev znanja in drugih zmogljivosti. Po tem scenariju ima

Slovenija vse možnosti, da doseže povprečno razvitost EU v eni generaciji ali še prej. (Sočan, 2001c: 63) V tem procesu pa bo moral, tako kot tudi v drugih državah, glavno vlogo pri oblikovanju ustreznega okolja za prehod v razvito in uspešno gospodarstvo in družbo odigrati politični menedžmet. Z izpeljavo teh nalog bo Sloveniji uspelo razviti notranjo razvojno moč gospodarstva in družbe, ki bosta tako zmožna nadpovprečno uspešnega razvoja.

2.2.3. ZASNOVA SODOBNEGA RAZVOJA

Slovenija v prihodnem obdobju potrebuje visoko gospodarsko rast in sodoben razvoj, ne le zaradi uspešnega vključevanja v evropske in svetovne integracije temveč tudi za ohranjanje svoje nacionalne in mednarodne identitete v vseskozi spreminjajočem se svetu.

Dejstvo, da je Slovenija šele leta 1999 dosegla enak nivo BDP kot leta 1986 kaže na to, da je bila stopnja rasti takoj po osamosvojitvi nižja od pričakovanega scenarija v SGRS¹¹ iz leta 1995 in nižja tudi od zgodovinskih izkušenj razvitih kapitalističnih držav pri izhodu iz gospodarskih depresij v preteklosti. Glavni razlog je bilo dejstvo, da Slovenija ni bila zmožna doseči družbenega konsenza za učinkovito strategijo razvoja. Po ocenah Eurostata je leta 1997 raven BDP na prebivalca v Sloveniji znašala 68 odstotkov povprečja EU in bila najvišja med državami kandidatki. Če razliko do EU izmerimo s pomočjo časovne distance, Slovenija zaostaja za povprečjem EU 19 let, kar pomeni, da je EU že leta 1978 dosegla povprečje, ki ga sedaj dosega Slovenija. Dejstvo je, da nekdanje komunistične države ne bodo mogle povečati svoje proizvodnje, če se ne bodo temeljito notranje prenovile. (Sicherl, Vahčič, 1999: 24-27)

Slovenija, kot večina držav s pridružitvenim statusom EU, razmeroma uspešno prilagaja svoje sistemsko, makroekonomsko in tržno okolje normam EU ter s tem opravlja domačo nalogo, ki so jo te države že opravile med leti 1957 in 1992. (Sočan: 2001b) S tem kandidatke znatno racionalizirajo in izboljšujejo vodenje svojih gospodarstev in upravljanje svojih držav ter zagotavljajo varnost trgovini in naložbam podjetij iz EU. Preokupiranost z zunanjimi vzvodi razvoja pa tem državam jemlje vizijo in politično moč ter zamegljuje njihove temeljne strateške cilje. Slovenija pa tu ni nobena izjema. Glede na to, da bosta na znanju zasnovana in razvita družba ter gospodarstvo temelja prihodnosti, je za te države skrajni čas, da se intenzivno in s polno paro posvetijo oblikovanju proaktivnega razvojnega okolja. Politični

¹¹ Strategija gospodarskega razvoja Slovenije

menedžment bo moral svoje napore in preokupiranost prestaviti z zunanjih na notranje vzvode razvoja, brez katerih te države ne bodo mogle razvojno dohiteti prodornejših držav EU in ostalega sveta. Šele v ustreznem razvojnem okolju bodo lahko vse gospodarske in družbene dejavnosti pospešeno zmanjševale prepad v odnosu do razvitejših držav.

Zmerno razvita gospodarstva in družbe, kamor sodi tudi Slovenija, v nadpovprečno razvojno uspešnost vodijo na eni strani pospešena gradnja celovite infrastrukture ter na drugi strani velika vlaganja v tehnološko-inovacijsko, menedžersko in kadrovske prenovi programov in vodenja gospodarskih družb. Rezultat takih vlaganj je opuščanje manj zahtevnih programov in pospešeno uvajanje tehnološko in inovacijsko zahtevnih programov, kar omogoča trajno rast dodane vrednosti in konkurenčnosti na svetovnem trgu. Pri tem je potrebno poudariti, da nobeni od dosedanjih izredno uspešnih zmerno razvitih družb ni uspel prehod samo z lastnim kapitalom, ampak so svoje visoko varčevanje oplemenitile z neposrednimi tujimi naložbami in z njimi povezanim znanjem strateških partnerjev. Hkrati pa bo Slovenija morala bistveno povečati svoje izhodne neposredne naložbe za učvrstitev položaja izvoznih podjetij na svetovnem trgu. M. Porter, ki je oblikoval tri tipe konkurenčnosti, imenuje ta proces »naložbena konkurenčnost«, saj morajo države zagotoviti konkurenčno okolje za pritegnitev domačega in tujega kapitala. (Sočan, 2001c: 53-67)

Slovenija se počasi in ne dovolj uspešno odmika z najnižje stopnje razvitosti gospodarstva, »stroškovne konkurenčnosti«. Glavni razlog je v tem, da ima Slovenija premalo tehnološkega in drugega znanja za zahtevnejša opravila za katera bi lahko na globalnem trgu dosegli višjo dodano vrednost. Zato v veliki večini proizvajamo cenene proizvode in izdelke zase in za globalni trg. Naslednja stopnja v razvoju gospodarstev po M. Porterju je že omenjena »naložbena konkurenčnost«, ki nastopi s sposobnostjo političnega menedžmenta da ustvari razmere za učinkovito vključevanje tujega kapitala v graditev infrastrukture in v prenovi podjetij. Za Slovenijo to pomeni, da bo morala bistveno zmanjšati čas, ki je potreben za posodobitev in uvedbo novih programov v gospodarstvu. Najvišjo stopnjo konkurenčnosti pa Porter imenuje »inovacijska konkurenčnost«. Opredeljujejo jo tehnološko zahtevni programi in njihovo hitro posodabljanje na podlagi vrhunske usposobljenosti zaposlenih in sodobne infrastrukture ter s tem prilagajanje potrebam trga. (Sočan, 2001b)

Za prehod na višje stopnje gospodarske razvitosti in za podvojitev dodane vrednosti na zaposlenega v manj kot eni generaciji, bo morala Slovenija dvigniti tudi delež tehnološko

zahtevnejših programov s sedanje pete stopnje na približno sedmo stopnjo po Auerhanovi lestvici tehnološke zahtevnosti programov gospodarskih dejavnosti. Ta dvig temelji na prehodu iz kvalificiranega dela na vrhunska znanja in sodobno infrastrukturo. V tem postopku se zmanjšuje odstotek zaposlenih z nižjo izobrazbo, prevladovati pa začnejo zaposleni z dokončanimi visokimi šolami ter dodatnimi znanji in specializacijami. Med najznačilnejimi vlaganji različno razvitih družb so prav vlaganja v celovito znanje (izobraževanje, raziskave in razvoj ter razne oblike usposabljanja). (Sočan, 2001a: 20)

EU je pred nedavnim dokončanje srednje šole postavila za standard obveznega izobraževanja v državah članicah. Kljub temu, da ga je Slovenija že sprejela, smo še zelo daleč od njegovega izvajanja. Nedokončana in dokončana osnovna šola v informacijski družbi pomenita trdo brezposelnost. Izobrazba je in bo glavni motor spreminjanja Slovenije in drugih držav. Četudi ima država denar in energijo, je nemočna, če nima pravih ljudi, ki bi bili zmožni upravljati z nenehno nastajajočo in spreminjajočo se tehnologijo in informacijami. Zaradi tega bo morala Slovenija povečati izobraževanje visokih profilov. Univerze bodo morale postati jedra iskanja novih poti, novih znanj, saj se v 21. stoletju strategija gospodarske rasti začne pri vzpostavitvi sodobne univerze, ki mora biti povezana še z drugimi centri znanja v regiji in državi. (Kos, 1998: 255-259)

Znanje danes postaja eden najpomembnejših razvojnih dejavnikov držav. Zaradi tega so in bodo povezave med tehnološkimi spremembami, vodenjem podjetij, gospodarstva in družbe zahtevale nove pristope. Na dolgi rok je najpomembneje upoštevati zahteve »učee se družbe¹²«. Problemi, ki se bodo postavljali pred posameznika, podjetje in družbo, se bodo hitro spreminjali in bodo zahtevali hitro učenje in pozabljanje preživetega. Znanje in sposobnosti pa niso inkorporirane le v posamezniku temveč tudi v organizacijah in regijah. (Arrow v Sicherl, Vahčič, 2001) Zato po besedah Lundvalla, produkcija «intelektualnega kapitala¹³» bistveno zavisi od »družbenega kapitala¹⁴«, to je družbene sposobnosti občanov in delavcev za sodelovanje brez prevelikih trenj. Zato je eno od najpomembnejših vprašanj učee se družbe, kako ustvariti in akumulirati nove oblike družbenega kapitala. (Lundvall v Sicherl, Vahčič, 2001)

¹² Vir: Sicherl, Vahčič, 2001

¹³ Vir: Sicherl, Vahčič, 2001

¹⁴ Vir: Sicherl, Vahčič, 2001

Največji stranski napaki učeče se družbe sta polarizacija in družbena izključitev. Zato v učeči se ekonomiji vloga družbenega kapitala in etične dimenzije močno pridobiva na pomenu. V družbi, kjer je malo medsebojnega zaupanja, se lahko le malo nauči in informacije se v taki družbi ne morejo učinkovito uporabljati. (Lundvall v Sicherl, Vahčič, 2001) To še dodatno potrjuje dejstvo, da je pomanjkanje koordinacije in sinergije ter družbenega konsenza za strategijo razvoja najpomembnejši problem pri usmerjanju gospodarskih in družbenih procesov v Sloveniji.

Ena glavnih in najpomembnejših nalog Slovenije je, da bo morala v naslednjem obdobju občutno zmanjšati takoimenovano razmerje med vlaganji v »preteklost« (kupovanje socialnega miru) oziroma v »prihodnost«. Pod vlaganji v preteklost razumemo vse vrste subvencioniranja projektov, ki jih sedanja globalna ekonomija ne priznava. S temi vlaganji Slovenija pokriva previsoke stroške neracionlnih dejavnosti in kupuje socialni mir. Pod vlaganji v prihodnost pa razumemo predvsem vlaganje v znanje in krepitev človeškega in poslovnega kapitala (intangibles¹⁵). V primerjavi s Slovenijo, ki v intangibles vlaga okoli odstotek BDP, razvite države vlagajo med štirimi in sedmimi odstotki. Razmerje med vlaganji v preteklost in v prihodnost v EU znaša okrog 13 odstotkov proti 12 odstotkom BDP. To razmerje je zelo neugodno tudi za Slovenijo, saj se giblje okrog 14 odstotkov proti 8,5 odstotkom BDP. Slovenija bo morala občutno znižati (vsaj za okoli pet odstotkov) delež BDP za subvencioniranje dejavnosti, ki ne povečujejo konkurenčnosti in razvoja Slovenije, in občutno povečati vlaganja v razvojne zmogljivosti, s katerimi bo povečala zaposljivost in ustvarjala nova delovna mesta. (Sočan, 2001a: 27-30) S tem ukrepom se bo današnja razvojna in ekonomska politika držav v prehodu od sedanjega pretežno »reaktivnega« ukrepanja v gospodarstvu obrnila na značilno »proaktivno« usmerjanje gospodarstva.

Z današnjim načinom vodenja, torej »reaktivno«, vlada večino energije in znanja porabi za ohranjanje obstoječega stanja v družbi in gospodarstvu, pri čemer vzroki razvojnih težav praviloma ostajajo nerešeni, saj le blažijo neugodne posledice. Res je, da reševanju tekočih vprašanj tako posamezniki kot tudi podjetja in države praviloma posvečajo največ pozornosti, saj so zelo redka podjetja, ki imajo posebne službe za proučevanje strateških vprašanj in razvojnih odločitev - kako delati prave stvari in kako jih delati pravilno. Podjetja, ki jih imajo, vodijo proaktivno razvojno in ekonomsko politiko, pri kateri gre za zavestno odpravljanje

¹⁵ izobraževanje, tehnološki razvoj; usposabljanje posameznikov, podjetij, družbe (vir: Sočan: 2001a: 28)

vzrokov, ki povzročajo gospodarstvu in družbi nekonkurenčnost ter ovirajo doseganje postavljenih strateških ciljev. Zato imajo države z jasno izdelano vizijo razvoja in razdelanimi vzvodi kako te cilje doseči, veliko prednosti že v tem, da večino sredstev pravočasno usmerjajo za razvoj pravih projektov in da le-te tudi pravilno izvajajo.

Dosedanja nepregledna ekonomska politika slovenskega političnega menedžmenta je brez vizije dolgoročnega in trajnega razvoja, osredotočena le na stabilizacijo gospodarstva in na prilagajanje sistemskim, makroekonomskim in tržnim normam EU. Politični menedžment do danes ni bil zmožen usposobiti in okrepiti razvojnih potencialov gospodarstva in družbe za uspešnejši vstop med razvite družbe.

Tudi EU ima podobne težave. Jacques Delors je v predgovoru h knjigi *The European Chalanges Post 1992* razvil tezo po kateri EU ne bo mogla uresničevati ustrezne razvojne strategije, če ne bo prej izoblikovala nove vizije Evrope. Brez nje obstaja realna nevarnost za to, da se EU zaradi pragmatizma brez vizije pogrezne v zmedo in nekonsistentnost. Poudarja predvsem pomen mednarodnega sodelovanja, ker se moramo bolj bati težav, ki izvirajo iz nezadostnega sodelovanja, iz pomankanja politične volje in iz nezadostne imaginacije, kot težav, ki izvirajo iz pomankanja katere koli druge dobrine. Podobno tezo je v isti knjigi predstavil Jean Claude Morel, ki pravi, da razvoj EU ni mogoč brez skupne vizije, zakaj samo z vizijo je mogoče preseči vsakodnevne težave in konflikte. (Rus, 1995:10-13)

Brez jasne vizije vodstvo ne more dovolj mobilizirati svojih članov, niti člani ne morejo dovolj solidarizirati med seboj. Pri takšnem utilitarizmu posamezniki ne morejo ohraniti dovolj samospoštovanja in se zaradi tega ne morejo dvigniti iz vloge zasebnega interesenta v vlogo javnega državljana. Tu se pragmatizem na individualni ravni vrne kot bumerang na politično raven. (Rus, 1995: 9)

2.2.4. STRATEGIJA GOSPODARSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE

Z našo odločenostjo, da vstopimo v EU in s tem med razvite države Evrope in sveta, vstopamo v svet velike konkurence. Kako postati v njej razločen, pa hkrati različen in edinstven s ponudbo, drugačno od tekmecev, pa postaja ključno vprašanje. **Zato je nujna jasna strategija!** Slovenija šest let po oblikovanju svoje prve Strategije gospodarskega razvoja, ne potrebuje le njegove obnove, marveč oblikovanje širokega družbenega soglasja o

sodobnem razumevanju razvoja in o ustreznem delovanju za uresničevanje razvojnih ciljev. Za zagotavljanje stabilnega okolja države v prihodnjem srednjeročnem obdobju je potreben kakovosten preskok v razvojni politiki, ki bo nadgradil dosedanje osredotočanje na makroekonomske stabilizacijo, tranzicijske reforme in oblikovanje institucionalnega okvira tržnega gospodarstva skladno s pravili EU.

Nova Strategija gospodarskega razvoja Slovenije (Slovenija v EU) ponuja konceptualno osnovo za takšen razvojni premik, podaja osnovne mehanizme in usmeritve ukrepanja države. Predstavlja ambiciozen, a dosegljiv razvojni scenarij. Svoj namen bo Strategija dosegla le, če bo ostala živ dokument, kar pomeni, da bosta njen pristop in usmeritve osnova za oblikovanje širokega razvojnega konsenza socialnih partnerjev ter predstavljala najširši okvir za njihove odločitve in za vsakodnevne odločitve nosilcev ekonomske in razvojne politike.

Sama Strategija izhaja iz enakovrednega obravnavanja gospodarske, socialne in okoljske razsežnosti blaginje kot osnovnega cilja. Slovenija se je odločila za trajnostni razvoj, kar pomeni, da pristop k domačim priložnostim pomeni v prvi vrsti izhajanje iz notranjih (endogenih) razvojnih možnosti in je skladen s smerjo spreminjanja vrednot prebivalstva ter sodobnimi razvojnimi usmeritvami EU. Poleg tega trajnostni razvoj omogoča zadovoljevanje potreb današnjih generacij, ne da bi omejeval možnosti prihodnjih pri vsaj enako uspešnem zadovoljevanju njihovih potreb. Trajnostni razvoj je torej dolgoročno uravnovešeno izboljševanje vseh treh sestavin blaginje in se izraža strukturno (skozi vse tri sestavine blaginje), medčasovno in prostorsko (s poudarkom na regionalno usklajenem razvoju). (UMAR, SGRS, 2001a: 4-5)

Kljub temu, da nova strategija izhaja iz nove razvojne paradigme, le-ta ne bo kar na enkrat zamenjala stare, temveč se bodo njene sestavine postopno uveljavile v prepletenosti s preostalimi nalogami, potrebnimi za dokončanje tranzicije in prilagajanja. Kljub povezanosti med strategijami, pa Slovenija nima zakona, ki bi urejal sistem razvojnega načrtovanja. Posledica tega je razpršenost in neusklajenost.

Strategija gospodarskega razvoja Slovenije (Slovenija v EU) je opredeljena kot temeljni strateški dokument države, ki opredeljuje dejavnike gospodarskega razvoja, dolgoročne cilje in ciljni razvojni scenarij ter osnovne usmeritve delovanja države. Hkrati je tudi izhodišče za pripravo Državnega razvojnega programa Slovenije.

Strategija opravlja dve nalogi. Po eni strani pomeni zavezo političnega menedžmenta osnovnim usmeritvam in ciljem svojega srednjeročnega delovanja. Glavna naloga političnega menedžmenta pa je stimuliranje drugih družbenih akterjev, da z uresničevanjem svojih interesov prispevajo k uresničevanju širših družbenih ciljev. Po drugi strani pa je Strategija okvir za delovanje vseh družbenih akterjev, ki v skladu s svojo vlogo sodelujejo pri oblikovanju razvoja. Njena glavna naloga je, da spodbudi in usmeri družbeno razpravo in tako oblikuje širok konsenz med socialnimi partnerji o vsebini in dejavnikih razvoja. (UMAR, SGRS, 2001a:11)

Uspešnost strategije je odvisna od dveh temeljnih pogojev. Potrebno je izoblikovati čim širše družbenorazvojno soglasje ter usposobiti državo za njeno uresničevanje, kar zahteva predvsem korenito reformo javne uprave ter celotnega političnega menedžmenta, večjo usposobljenost in usklajenost pri oblikovanju razvojne in gospodarske politike ter razumevanju sodobne vloge države pri usmerjanju razvoja. Široko soglasje o družbenih in razvojnih ciljih je osnova družbenega partnerstva za uresničitev temeljnega nacionalnega interesa. Ni ga mogoče doseči niti z državno intervencijo niti s tržno samoregulacijo, ampak se mora oblikovati skozi dinamične in kompleksne interakcije družbenih akterjev. Podpreti ga je potrebno z vključevanjem čim širšega kroga družbenih akterjev. (UMAR, SGRS, 2001a: 11)

Strategija tako poudarja pomen partnerstva med državo in civilno družbo ter gospodarstvom, razvoj mehanizmov za neposredno vplivanje nevladnih organizacij in ljudi pri odločanju, decentralizacijo pristojnosti države za neposredno upravljanje in določanje pogojev gospodarske dejavnosti, zagotovitev pravne zaščite človekovih pravic in osnovne socialne varnosti za vsakogar ter razvoj individualne in kolektivne identitete. (UMAR, SGRS, 2001a: 12)

V Strategiji gospodarskega razvoja Slovenije (Slovenija v EU) ni sledu o obnovi civilne družbe in socialnega kapitala kot pogoja tehnološkega in ekonomskega preporoda Slovenije. Zato obstaja strah, da bo strategija samo formalna zadeva brez globlje družbene spodbude, kajti graditi je treba od temeljev.

Prihodnje temeljne razvojne naloge Slovenije so predvsem naslednje:

- 1) stalno vlaganje v človeške vire, v izobraževanje, raziskave in razvoj, usposabljanje ljudi in poslovnih funkcij podjetij,
- 2) izvedba razvojno in politično zahtevnih reform, s katerimi bo mogoče ob znižanju javne porabe bistveno zvišati učinkovitost proračuna in javnega sektorja ter zagotoviti nujno spodbudno razvojno vlogo,
- 3) občutno zvišanje skupnega varčevanja s sedanjih 24 odstotkov na vsaj okrog 30 odstotkov ter z bistveno višjimi vhodnimi in izhodnimi neposrednimi naložbami, posodobitev infrastrukture, zagotavljanje več kakovostnejših delovnih mest ter krepitev izvoza,
- 4) ozdravitev večine gospodarskih družb s približno eno tretjino gospodarskih zmogljivosti in njihovo priključitvijo uspešnim domačim ali tujim strateškim partnerjem,
- 5) prepolovitev obsega sive ekonomije s sedanje petine na največ desetino, kar bo primerljivo z EU,
- 6) povezanost med univerzo, inštituti in gospodarstvom,
- 7) ustrezna regionalna politika z oblikovanjem jeder znanja (hot spots); uspešen regionalni razvoj se uveljavlja kot ena najpomembnejših osnov gospodarske rasti - že dolgo je temeljni vzvod za povečevanje zaposlovanja ter s tem gospodarskega in družbenega razvoja. (Sočan, 2001c: 67-70)

Nova Strategija gospodarskega razvoja Slovenije, vsebuje znotraj operativnih ciljev, ki naj bi zagotovili trajnostno povečanje blaginje, tudi zgoraj predstavljene prihodnje razvojne naloge Slovenije:

- okrepiti konkurenčnost države in gospodarstva,
- okrepiti razvoj človeškega dejavnika in socialno kohezivnost,
- izboljšati gospodarsko infrastrukturo in infrastrukturne storitve, vključno s storitvami obveznih lokalnih javnih služb varstva okolja,
- prispevati k uravnoteženemu regionalnemu razvoju. (ZMAR, SGRS, 2000:2 (prvi osnutek))

Strateške cilje Strategije naj bi dosegli s pomočjo temeljnih mehanizmov in usmeritev politik. Strategija vsebuje pet temeljnih mehanizmov, ki so opredeljeni po osnovnih vsebinskih sklopih:

- prehod v na znanju temelječo družbo,
- krepitev konkurenčnosti gospodarstva,
- krepitev konkurenčnosti države,
- politike za vključitev v notranji trg EU,
- regionalno uravnotežen razvoj. (UMAR, SGRS, 2001a: 7-9)

Na koncu poglavja lahko povzamem, da bo na prihodnji razvoj Slovenije odločilno vplivala sinergija učinkovanja treh temeljnih scenarijev:

- scenarija »notranje razvojne moči«, ki zajema sinergijo med prilagajanjem obstoječi mednarodni gospodarski ureditvi na eni strani ter trdnostjo notranjega konsenza socialnih partnerjev o večjih razvojnih prizadevanjih in pospešeni krepitvi razvojnih zmogljivosti na drugi strani,
- scenarija bolj ali manj uspešnega vključevanja Slovenije v EU,
- scenarija boljše ali slabše svetovne konjunktore.

Optimalna sinergija teh scenarijev bi Sloveniji omogočala gospodarsko rast nad šestimi odstotki letno in pospešeno pot v razvitost z uveljavljanjem gospodarske, tehnološke in kulturne identitete v EU in v svetu. Najmanj ugodne možnosti pa prinašajo Sloveniji stagnacijo in vse večje razvojne, socialne in civilizacijske težave. (Sočan, 2001c: 71)

Pri oblikovanju vizije ter doseganju vseh zastavljenih strateških ciljev in razvojnih možnosti Slovenije, pa bo glavno vlogo moral odigrati politični menedžment, ki bo moral vložiti bistveno več naporov za uspešno upravljanje ter usmerjanje družbe in gospodarstva v zgoraj predstavljeno razvojno smer.

3. POLITIČNI MENEDŽMENT

Glavna težava vodstev držav v prehodu je pomanjkanje volje do oblikovanja vizije, kako družbo in gospodarstvo pripeljati do tehnološke, gospodarske in družbene zrelosti, s čimer bi se te družbe vključile v evropske in globalne poslovne in civilizacijske mreže sodelovanja. Ta vprašanja niso nikoli na dnevnem redu razmeroma pogostih sestankov vlad, čeprav bi že samo obravnavanje vprašanj vizije razvoja prispevalo h kreativnemu razmišljanju o teh vprašanjih v institucijah civilne družbe in v gospodarstvu. Pri tem že itak skromen potencial političnega menedžmenta za upravljanje družbe in vodenje gospodarstva (governmental capability) poleg množice tekočih opravil dodatno obremenjuje razraščajoča politokracija z borbo za oblast. (Sočan, 2001b)

Tudi po besedah systemskega teoretika Nicolasa Luhmana naj bi bilo ohranjanje in zagotavljanje dovolj visoke stopnje družbene integracije temeljni problem sodobnih razvitih družb. V sodobnih družbah, ki se funkcionalno in socialno nenehno diferencirajo, je vse težje zagotavljati tisto nujno potrebno enotnost, brez katere nobena dejavnost ne more delovati. Zaradi tega je oblikovanje učinkovitega političnega sistema in obstoj povezovalne politične elite veliko bolj kritična naloga sodobnih družb kot oblikovanje učinkovite ekonomije in sposobne ekonomske elite. (Rus, 1995: 13)

Najhitreje bodo tako napredovale tiste države v prehodu, katerih politični menedžment bo zmogel dovolj politične modrosti, moralnih vrednot ter sposobnosti za intenzivno sodelovanje z vrhunsko stroko, obenem pa zagotavljale trajne delovne stike z vsemi socialnimi partnerji pri oblikovanju dolgoročnih razvojnih odločitev in vzvodov za njihovo uresničevanje. (Sočan, 2001b)

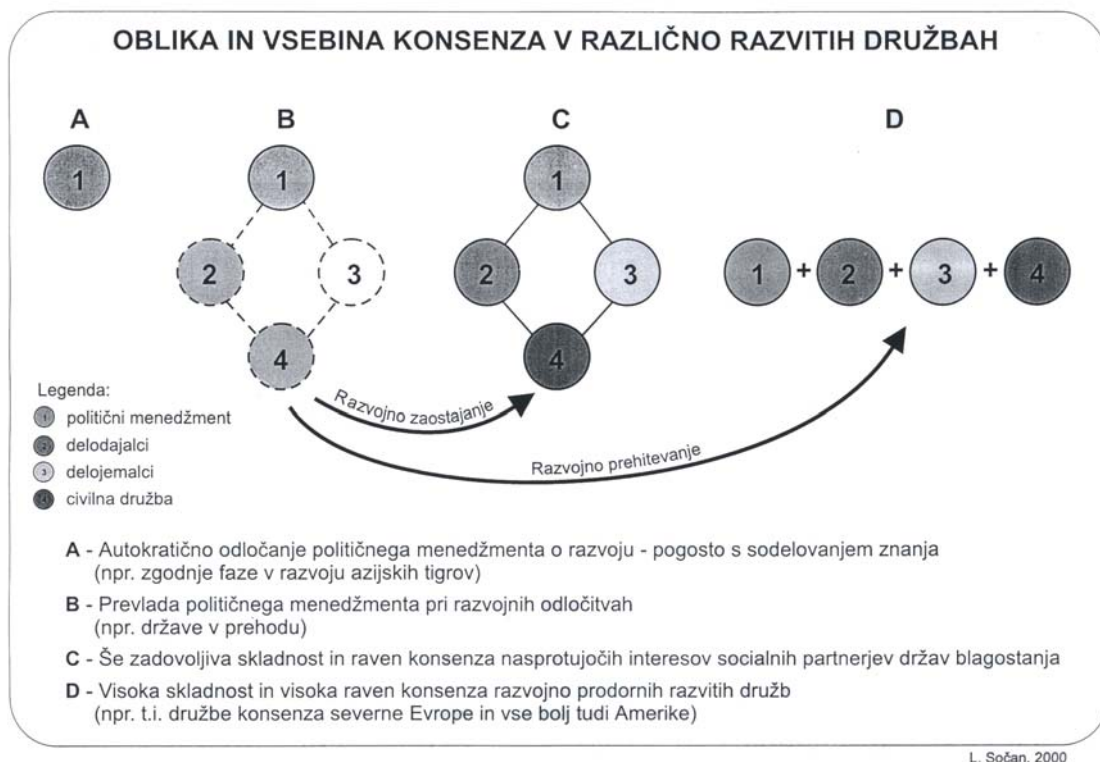
3.1. POLOŽAJ POLITIČNEGA MENEDŽMENTA V RAZVOJNEM DOGOVORU (KONSENZU)

Najhujša oblika ogrožanja dolgoročne razvojne uspešnosti neke družbe je pomanjkanje konsenza med socialnimi partnerji ali celo volje same oblasti, da oblikuje dolgoročno vizijo razvoja. Med razvite družbe sveta se vključujejo tiste države, ki so sposobne izoblikovati in izvajati dolgoročni razvojni dogovor o bistveno večjem razvojnem naporu vseh socialnih

partnerjev, sposobne tehnološko prenoviti svoje gospodarstvo, celotno sodobno infrastrukturo ter za komuniciranje in delo v nastajajoči informacijski družbi usposobiti svoje prebivalstvo.

Tudi Slovenija bo za uresničitev glavnih stareških razvojnih ciljev v prihodnjem dolgoročnem obdobju potrebovala visoko stopnjo razvojnega dogovora med socialnimi partnerji. Dogovoriti se bo potrebno za večji napor vsakega izmed partnerjev in vseh kot celote, s tem da bo jasno, kako bo uresničevanje razvojnih ciljev povezano z izboljšanjem položaja posameznih partnerjev ter celotne družbe, kar je osnova za medsebojni dogovor.

Shema 3.1: Oblika in vsebina konsenza v različno razvitih državah¹⁶

Za Slovenijo je danes značilen takoimenovan konsenz držav prehoda. Gre za zelo šibak konsenz, kjer imajo glavno vlogo država in politične institucije, saj politični menedžment prevladuje pri vseh razvojnih odločitvah. Gospodarstvo je v različnih oblikah prestrukturiranja, delojemalci pa delajo v zelo različnih pogojih. Civilna družba, na katere občutljivo tkivo bi stranke morale paziti, pa je praviloma vezana na njih in s tem manj učinkovita. Slovenija bo morala čimhitreje preiti iz šibkega konsenza držav prehoda in preseči razmeroma šibko in antagonistično obliko konsenza v večini držav blagije (welfare states).

¹⁶ Vir: Sočan, 2001a

Približati se bo morala visoki ravni in družbeni skladnosti konsenza, ki je značilen za večino severno evropskih in skandinavskih držav, ki so vse bolj znane kot družbe konsenza. S tem bo njeno dohitevanje prodornih ter nadpovprečno razvijajočih se družb sveta hitrejše. (Sočan, 2001a: 25)

Za države blaginje je značilno, da si država prizadeva za pobiranje čim višjih davkov za vzdrževanje blaginje (graditev zdravstvenega, izobraževalnega sistema, itd), sindikati si prizadevajo doseči čim višje plače zaposlenih, civilna družba pa je večinoma strankarsko opredeljena in zaradi tega neučinkovita. Razvojna moč teh družb, zaradi visoke stopnje nasprotujočih si interesov socialnih partnerjev, ni optimalna. Kljub temu so države sposobne dati prednost dialogu in socialnemu dogovoru pred antagonizmom socialnih partnerjev.

Cilj, h kateremu mora stremeti Slovenija, so družbe konsenza, za katere je značilna visoka raven konsenza med socialnimi partnerji in s tem optimalnejša razvojna moč. Vse manj je nasprotovanj, saj je skladnost strateških ciljev in interesov socialnih partnerjev višja. Vsi gledajo globalno in dolgoročno. Država si prizadeva za ustvarjanje učinkovitega razvojnega okolja ter za trajno usposabljanje razvojnih potencialov. Organizirano gospodarstvo vidi ohranjanje konkurenčnosti v stalnem procesu tehnološko-inovacijske prenove in v usposabljanju kolektivov. Temeljna skrb organiziranega dela je zaposljivost in delovna usposobljenost aktivnega prebivalstva. Misija civilne družbe pa je krepitev razvojne in kulturne identitete družbe v sodelovanju z ostalimi partnerji (glej shema 3.1). (Sočan, 2001a: 25).

Če želimo v Sloveniji doseči učinkovitejši in pravičnejši gospodarski in družbeni razvoj, je poleg znanja družbeni konsenz osnovni predpogoj za uresničitev nadaljnjega razvoja.

3.2. VLOGA POLITIČNEGA MENEDŽMENTA V EKONOMSKEM RAZVOJU

Uspeh Koreje in ostalih vzhodnoazijskih gospodarstev kaže na uspešnost oziroma učinkovitost tržno usmerjene razvojne strategije. Vzhodnoazijski politični menedžment je večinoma opustil rigidne modele gospodarskega planiranja ter je pomagal voditi in ustvarjati konkurenčne trge. Neuspeh socialističnega eksperimenta, kjer so politiki odločali o vsem, pa je na drugi strani dal polet zagovornikom ideje, da politični menedžment ne sme igrati praktično nikakršne gospodarske vloge. (Stiglitz, 1997:11-12)

Po gospodarskem vzponu vzhodne Azije in padcu socialističnega bloka, se tako lahko vprašamo, katera je prava vloga političnega menedžmenta v ekonomskem razvoju? V preteklosti se je izoblikovalo ogromno vmesnih, tako imenovanih tretjih poti med na eni strani popolno politično kontrolo gospodarstva in na drugi strani popolnega laissez-faire¹⁷. Države na različnih stopnjah razvoja in v različnih okoliščinah izbirajo različne variante odnosov med državo in gospodarstvom. (Stiglitz, 1997:13)

V zadnjih petnajstih letih je razvoj pokazal, da v primeru neoptimalnega delovanja trga (nepopolne informacije, pomanjkanje konkurence,...) dobro oblikovane aktivnosti in ukrepi političnega menedžmenta, lahko izboljšajo življenjski standard ljudi. Pri tem pa morajo učinki teh aktivnosti odtehtati stroške umešavanja. (Stiglitz, 1997:12)

Kritiki zgornjega stališča trdijo, da karkoli politični menedžment naredi na področju gospodarstva, zasebni sektor to lahko naredi bolje. Po njihovem mnenju državne intervencije razmere samo poslabšujejo.

Na osnovi izkušenj Združenih držav Amerike in hitro se razvijajočih ekonomij vzhodne Azije je J. E. Stiglitz izoblikoval šest aktivnosti političnega menedžmenta, ki so potrebne za razvoj:

- 1) promoviranje izobraževanja: izobraževanje spodbuja oblikovanje egalitarne družbe, ki je nujno potrebna za politično stabilnost države in s tem za dolgoročen gospodarski razvoj,
- 2) promoviranje tehnologije: promoviranje napredka znanosti v povezavi s tehnologijo,
- 3) podpora finančnega sektorja: finančni sektor, imenovan tudi možgani gospodarstva, je odgovoren za zagotavljanje kapitalskih virov na najprimernejši in najučinkovitejši način; odgovoren je za zbiranje in procesiranje informacij, še posebno na področjih, kjer trg ne deluje optimalno,
- 4) investicije v infrastrukturo: države ustvarijo oziroma zagotovijo infrastrukturo, ki omogoči delovanje trga; lahko bi rekli, da je zagotavljanje in vzdrževanje infrastrukture v najširšem smislu ena najpomembnejših nalog vlade oziroma države saj je le-ta potrebna za optimalno delovanje trgov ter s tem za dvig družbenega bogastva in življenjskega standarda ljudi,

¹⁷ gospodarski liberalizem

- 5) preprečevanje degradacije okolja: vseskozi je potrebno skrbeti za čistočo okolja, ki ga ne smemo smatrati za dano; vzajemno je potrebno skrbeti za gospodarsko rast in za okolje,
- 6) ustvarjanje in vzdrževanje mreže socialne varnosti: zagotavljanja dostopa do osnovnih zdravstvenih storitev, socialnih služb, itd; to vlogo lahko smatramo tudi v utilitarističnem smislu, v povečevanju produktivnosti in z zmanjšanjem nasprotovanj tudi politične stabilnosti. (Stiglitz, 1997: 13-15)

Medtem, ko so v razvijajočih se tranzicijskih gospodarstvih problemi z optimalnim delovanjem trga največji, je tudi vloga političnega menedžmenta, da jih popravi, najšibkejša. Da bi politični menedžment učinkovito izvajal svojo vlogo, se mora zavedati tako potrebe kot omejitve svojih ukrepov. V nekaterih razvijajočih se gospodarstvih je uspešen politični menedžment močno pripomogel k hitrejšemu in uspešnejšemu razvoju. Pomagal je ustvariti konkurenčne trge ter razviti regulative, ki so finančni trg naredile stabilnejši, obenem pa tudi pospešile konkurenčnost na vseh področjih. (Stiglitz, 1997:15)

Večina ekonomistov je danes mnenja, da trg sam ne more zagotoviti gospodarske učinkovitosti ter preprečiti pomanjkanja vsem delom družbe. Na drugi strani pa nekateri ekonomisti zagovarjajo stališče, da so bile intervencije političnega menedžmenta v gospodarstvo vse prevečkrat kontraproduktivne. Vsekakor drži stališče, da politični menedžment ni nezmožljiv in da ne more razrešiti vsake težave, nedvomno pa ima svoje mesto v gospodarstvu, ki se ga mora zavedati. (Stiglitz, 1997: 15-16)

Pri ocenjevanju prave vloge političnega menedžmenta v ekonomskem razvoju moramo upoštevati dve zelo pomembni dejstvi. Kot prvo, ne smemo pozabiti na pomembnost spodbud in kot drugo na dinamičnost vloge političnega menedžmenta – tako kot se spreminja gospodarstvo, se mora spreminjati tudi politični menedžment. Politična konkurenca je tako kot tržna konkurenca daleč od ideala popolne konkurence. Lahko pa rečemo, da spodbude igrajo pomembnejšo vlogo v privatnem kot v javnem sektorju. Prav tako moramo vedeti, da vloga političnega menedžmenta ni statična. Spremembe v gospodarstvu spreminjajo tudi njegovo delovanje. Z upoštevanjem pomembnosti stimulacij in neprestano spreminjajoče se vloge političnega menedžmenta, lahko oblikujemo načine za izboljšanje njegovih učinkov. To je mogoče s spodbujanjem orientacije potrošnikov, z izvajanjem nadzora in z nagrajevanjem,

z razširjanjem področja konkurence, s korporativizacijo in privatizacijo ter z izboljšanjem regulatornih politik. (Stiglitz, 1997: 17-22)

V spreminjajočem se svetu bodo najuspešnejše tiste države, ki se bodo znale prilagoditi spremembam. S pomočjo političnega menedžmenta, ki bo z investicijami v izobraževanje, infrastrukturo ter tehnologijo dopolnjeval trge, bodo morale države le-te postaviti v jedro svojega gospodarstva. Poleg tega bo moral politični menedžment oblikovati mreže socialne varnosti ter skrbeti za okolje. (Stiglitz, 1997: 22)

Gospodarstvo, socialno vprašanje ter okolje so sestavine blaginje, za katerih dolgoročno uravnovešeno izboljšanje, se je odločila tudi Slovenija v Strategiji gospodarskega razvoja.

Iskanje in oblikovanje vlog političnega menedžmenta v današnjem času je tako eno od najpomembnejših vprašanj sveta. Pri tem so lahko v pomoč različne teorije in zgodovinske izkušnje, vendar bodo na koncu ljudje, katerim naj bi politični menedžment služil, določili področje delovanja le-teh ter njihovo sposobnost biti kreativna in pozitivna sila družbe. (Stiglitz, 1997: 23)

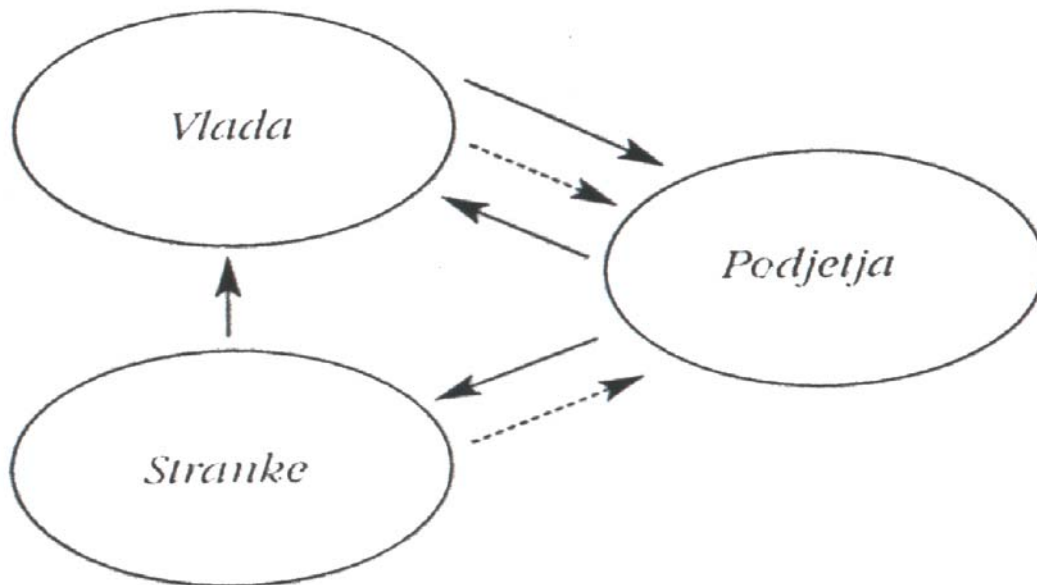
3.3. ODNOS MED POLITIKO IN GOSPODARSTVOM V ČASU TRANZICIJE

Odnos med politiko in gospodarstvom leži v jedru politično ekonomskega sistema vsake države. V tranziciji je ta odnos največkrat shizofrene narave, saj hočejo države uvesti tržno gospodarstvo oziroma demokratični kapitalizem s socialističnimi sredstvi. Gre za trikotnik odnosov, na katerem je ena stranica gospodarstvo, druga vlada, tretja pa stranke. V svetu praviloma ne gre za trikotnik odnosov, temveč, poenostavljeno rečeno, za bilateralen odnos. Stranke svoje povedo na volitvah, potem pa delujejo prek vlade, prek zagotavljanja pogojev za gospodarjenje, ne pa z neposrednim umešavanjem v gospodarstvo. To velja veliko bolj za centralne vlade, medtem ko je na lokalni ravni več poskusov neposrednega vmešavanja. Če hočemo biti čim bolj podobni razvitemu svetu moramo čim prej trilateralne odnose spremeniti v bilateralne. Prekiniti je namreč potrebno možnost neposrednega vmešavanja strank v gospodarstvo (glej shemo 3.2). (Svetličič, 2000: 529)

Politične stranke se v krepitvi svojega vpliva v gospodarstvu, borijo za prisvajanje posameznih podjetij. To je ekonomsko škodljivo, saj pomeni prevlado političnih kriterijev nad

kriteriji učinkovitosti, prevlado kriterija neznanja nad kriterijem znanja. Ozkost in vsepričujočnost ideološkega in političnega tudi na mestih, ki nimajo s tem nobene bistvene zveze, deformira pota optimalnega odločanja o družbenih vprašanjih. Posledica vsega tega pa je neracionalna neučinkovitost.

Shema 3.2: Trikotnik odnosov; politika gospodarstvo¹⁸

Za državo je lahko usodno že, če vsaka stranka v vladi zastopa drugačno mnenje o ključnih razvojnih problemih. Še bolj usodno pa je takrat, ko se skupne odločitve s strani vsake od vladnih strank različno uveljavljajo in še slabše, če se zaradi stankarskih razprtij ali kupčij zavlačuje z odločanjem ali pa se sprejme nekonsistentno odločitev. Neodločanje oziroma prepozno odločanje je včasih še bolj boleče, kot odločanje. To pomeni ne le dolžnost političnega menedžmenta v izpopolnjevanju svoje vizionarske vizije reagirati na dražljaje, ki prihajajo iz okolja, pač pa poskusiti delovati tudi *ex ante*¹⁹ in ustvarjati ugodnejše in stabilnejše pogoje gospodarstvu. (Svetličič, 2000: 532-533)

V Sloveniji je v gospodarski sferi prisoten politični intervencionizem²⁰, ki je rezultat treh temeljnih procesov:

- a) objektivnih pogojev ekonomske tranzicije (privatizacija, stabilizacija, subvencioniranje),

¹⁸ Vir: Svetličič, 2000: 529

¹⁹ v prihodnost usmerjeno, s strategijo

²⁰ Vir: Kovač, 2000: 519

- b) subjektivnih pogojev reprodukcije novih političnih elit (stranke, parlamentarizem),
- c) nedelovanja pravne države in omejenosti civilne družbe (nova zakonodaja, kriza sodstva). (Kovač, 2000: 519)

Za slovensko tranzicijo je paradoksalna prešibka država, ki z priseganjem na politično ekonomski intervencionizem prikriva svoje šibkosti na ravni zagotavljanja pravnega reda in normalno uravnoteženih političnih interesov posameznih političnih elit (Kovač, 2000: 520).

Po besedah Kovača je eden od razlogov za presežek političnega intervencionizma v slovenskem gospodarstvu v tem, da so klasične državne institucije, od vlade in njene javne uprave do številnih paradržavnih institucij, običajno strokovno šibke in menedžersko ne dovolj učinkovito organizirane. Predvsem pa je politično kadrovanje vodilnih struktur in srednjega menedžmenta že postalo pravilo, tako da državni aparat vedno bolj postaja neposredno odvisen od političnih interesov strank in vladajoče koalicije. Politično ekonomski intervencionizem bi bilo v Sloveniji moč omejiti na različne načine, predvsem pa z radikalno reformo institucionalnega sistema (Kovač, 2000: 520-522).

3.4. RAZVOJNA SPOSOBNOST POLITIČNEGA MANEDŽMENTA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Razvojna sposobnost političnega menedžmenta bo odločilni dejavnik za uspešen prehod Slovenije v gospodarsko in družbeno razvitost v prihodnjem dolgoročnem obdobju. Ta opredelitev zajema visoko stopnjo skladnosti, preglednosti in javnosti dela političnega menedžmenta, prizadevanje za učinkovitost dela in uspešno vodenje javnih financ, s čimer bo prispevala k razvoju celovite infrastrukture in h krepitvi razvojnih potencialov, s ciljem optimalno prispevati k nadpovprečno uspešnemu gospodarskemu in družbenemu razvoju v daljšem obdobju.

Največja napaka dosedanjega političnega menedžmenta je v tem, da je makroekonomsko stabilnost smatral tako za potreben kot zadosten pogoj gospodarskega razvoja. To je zadoščalo za tri do štiri odstotno gospodarsko rast. Res je, da je makroekonomska stabilnost potreben pogoj pospešenega gospodarskega razvoja, ni pa zadosten. Odsotnost ambicioznejše in koherentnejše vizije in strategije razvoja, ki zahteva kvalitativno prestrukturiranje (vlaganje v človeške vire, infrastrukturo, gospodarsko prenavo) in politični konsenz, pa preprečuje

doseganje boljših rezultatov. Pri dohitevanju držav EU, bodo tako odločili kvalitativni premiki v družbi in gospodarstvu in ne le zagotavljanje makroekonomske stabilnosti (Sicherl, Vahčič, 1999: 10). Politika bo morala dati okvir mišljenja in spodbudo ter vzeti pod okrilje svoje strokovnjake, ki bodo to izpeljali. Gospodarstvo namreč pričakuje in si želi, da nekdo prevzame odgovornost za prihodnost, saj je samo v svoji notranjosti omrtvičeno.

Za takšen preobrat pa je bila dosedanja razvojna sposobnost (governmental capability) slovenskega političnega menedžmenta še povsem nedorasla. Pri tem ne gre le za sinergijo sodelovanja med ministrstvi znotraj vlade ampak tudi s parlamentom, opozicijo, gospodarstvom in organiziranim delom, stroko in nevladnimi institucijami ter zunanjim svetom. Obremenjena je predvsem s »fevdnimi«²¹ ministrstvi strankarskih skupin in s strankarskim prilaščanjem vodilnih mest v najuspešnejših državnih podjetjih za svoje lastne politične cilje. Take negativne posege v gospodarstvo strankarskim lobijem omogoča predvsem nesprejemljivo visok delež kapitala v lasti države. To je neskladno z njenim potencialom vodenja in upravljanja ter globalnim procesom vse hitrejšega tehnološkega razvoja in deregulacije. Prevelik delež državne lastnine močno omejuje tudi neposredne tuje naložbe, ki so prav tako zelo nujne za hitrejšo in uspešnejšo dohitevanje razvitejših držav EU in sveta. (Sočan, 2001a: 15-16)

Glavni razlog zaviranja razvojne sposobnosti političnega menedžmenta je pomankanje vizije dolgoročnega razvoja Slovenije z izoblikovanjem ustreznih strateških ciljev, kako se vključiti med visoko razvita gospodarstva in družbe. Ob zgodovinskem preobratu, vstopu Slovenije v EU, je tako najhuje kar se Sloveniji ob njeni komaj pridobljeni samostojnosti lahko pripeti, neorganiziran, amaterski, nepripravljen in zato primitiven in nezgodovinski vstop v EU.

V dosedanjem obdobju je strankarsko razjedanje šlo celo tako daleč, da politični menedžment pospešeno oblikuje praviloma strankarske strokovne gremije, in podobno tudi druge strokovne svete in podobne institucije pri ostalih socialnih partnerjih:

- znanost, ki raziskovalce v okviru sedanje vladne politike spreminja v državne uradnike, se sestaja sama zase in toži, da ima premalo sredstev,
- delodajalci sami med seboj ugotavljajo, da jih ogroža požrešna država in plače delavcev,

²¹ Vir: Sočan 2001a: 15
Bučar, 2002: intervju na TVS (marec 2002)

- sindikati v svojem lobiju nočejo videti, da je temeljni problem sodobne deregulacije dela povečevanje zaposljivosti aktivnega prebivalstva, zato se borijo le za plače še zaposlenih,
- večina institucij civilne družbe je strankarsko opredeljena (Sočan, 2001a: 15).

Dokler bo politika za vladajoče skupine vzvod oblasti po načelih elitne stranke, ki posebja oblast in državo, in dokler se ne bo od njiju ločila, da bi jo lahko nadzorovala in brezobzirno ter suvereno kritizirala, toliko časa ne bo mogoče premagati neučinkovitosti slovenske družbe. Inovacijsko družbo, ki išče odgovore v različnih smereh, zavedajoč se svojega intelekta in moči sodelovanja, je moč graditi samo na različnosti mnenj, na enakopravnosti posameznikov, kjer nobeno mnenje ni znak oblasti (Kos, 1998: 221).

S sedanjo politiko Slovenija gradi preživelo obliko kapitalizma, ki temelji na materialni lastnini ter na prevelikih nasprotjih med socialnimi partnerji. S tem slabi identiteto in razvojno moč slovenske družbe. Če Slovenija z novim političnim menedžmentom ne bo začela temeljito razreševati tega problema, bo ne glede na njeno bolj ali manj uspešno vključevanje v EU postala drugorazredna provinca razvite družbe (Sočan, 2001c: 71).

Vendar za pospeševanje razvoja in približevanja EU doseganje konsenza ni dovolj. Poleg tega je pogoj tudi revitalizacija in racionalizacija državne uprave. Državna uprava mora biti sposobna operacionalizirati omenjene cilje in zagotoviti pogoje za njihovo doseganje. Po Stiglitzjevih besedah je potrebno princip odprtosti, transparentnosti in participacije razširiti na proces implementacije, kar pomeni veliko večjo odgovornost javnega delovanja državne uprave. (Rus, 2001)

V demokratičnih družbah ima politika na osnovi ustreznega zaupanja volilcev pravico sprejemanja najpomembnejših odločitev, hkrati pa za sprejetje odločitve dobi priznanje ali pa nezaupanje na volitvah. V slovenski družbi je neprestano prisotno nezaupanje, ki je posledica strahu za prihodnost. Glavni politični akterji ne naredo ničesar, da bi zgradili zaupanje, na katerem je moč doseči požrtvovalno delo vseh članov družbe, ki dajo vse od sebe v prepričanju, da je to naložba tudi zanje. (Kos, 1998: 237-238)

Modrost politike se kaže v tem, da se obda z vrhunskimi strokovnjaki za določeno področje, ki ji pripravijo osnove za najboljše tekoče in strateške odločitve. Stari rek pravi: politika, ki

zavrže kakovost, se obda z mediokracijo in naša politika je zelo blizu temu stanju. V Sloveniji smo priča partitokraciji, kjer se vse bolj skuša gospodarske in družbene probleme reševati znotraj strank in njim uslužno stroko s pogosto upognjeno hrbtenico. To pa je za majhno državo z malo vrhunskimi strokovnjaki na katerem koli področju zelo nevarno za ugled in za razvoj. Rešitev iz tega položaja je v razumnem ravnanju oblasti ter sprejetju strateških odločitev. (Sočan, 1998: 22)

Po besedah Franceta Bučarja je danes bistvena težava slovenske družbe v tem, da nismo uspeli izpeljati notranje osamosvojitve. Vrnili smo se v vzorec vladanja izpred devetdesetih let dvajsetega stoletja, saj »fevdalci« (politični menedžment), ki razen da predstavljajo svoje interese in funkcionirajo kot razred, ne predstavljajo nikogar. Država se do gospodarstva obnaša kot fevdalni gospod, ki ga ne zanima dosti, od kod podložniku sredstva za dajatve, ki jih zahteva, pač pa le zahteva vedno več. To ni posledica slabih namenov države do gospodarstva, temveč dejstva, da se je država ujela v past svojega premalo racionalnega obnašanja. Ni ustvarila pravnega reda in uprave, ki bi bila kos zahtevam modernega upravljanja in se zaradi tega ni možna soočiti z izzivi, ki jih poraja visoka kompleksnost sodobnih socialnih sistemov. Zato država postaja vse bolj »nenasitna«. (Bučar, intervju na TVS, 10. marec 2002)

Parlament postaja prizorišče neprestanih breznačelnih prepиров, v katerih argumenti nimajo nikakršne veljave, kjer se govori predvsem zato, da se diskreditira političnega nasprotnika, da se izpostavijo zasluge politične stranke, ki jo poslanec predstavlja, in poslanca samega. Odločitev je sprejeta že v politični stranki in od poslanca se pričakuje samo to, da bo glasoval, kot je odločila stranka. Tak parlament, dolgoročno in neizbežno vodi v družbeni in gospodarski propad.

Na koncu poglavja lahko tako ugotovimo, da je v Sloveniji večstrankarski politični sistem tipa parlamentarne demokracije uveljavljen, vendar je dosedanja raven dialoga na osnovi argumentov še vedno zelo nizka. To zmanjšuje možnost hitrega razreševanja temeljnih političnih in razvojnih problemov, ki nastajajo. Zato je potrebno slovenski politični prostor umiriti ter ga oblikovati tako, da bo lahko sprejemal manj strankarsko obarvane, predvsem pa bolj profesionalno in dolgoročno usmerjene razvojne odločitve. To pa bo zaradi neizkušenj Slovencev s samostojnostjo in odločanjem samih zase, daljši proces. Še posebej zato, ker še nismo pripravljeni za prepotreben temeljen družben konsenz.

Za uspešno preživetje v svetu vse večje odprtosti in konkurenčnosti ter za uspešnejše in hitrejše dohitevanje razvitejših držav, bodo morali bodoči politični menedžmenti odigrati neprimerno večjo razvojno vlogo v primerjavi z dosedanjo prakso. V sodelovanju z nosilnimi socialnimi partnerji bodo morali izoblikovati vizijo preobrazbe Slovenije v razvito družbo z ustreznimi strateškimi razvojni cilji ter vzvodi za njihovo uresničenje. Socialni partnerji bodo razvojne cilje in vzvode za njihovo uresničenje podprli le, če jim bodo prinašali višji življenjski standard. Šele v tem primeru bodo lahko dosegli konsenz o varčevanju, višjih naložbah, intenzivnejši krepitvi človeških in tehnoloških potencialov in predvsem v ustvarjanju ugodnejšega okolja za uspešno obvladovanje sodobnih tehnologij in s tem za uspešen razvoj. Tako razvojno okolje bo zahtevalo največji napor prav od političnega menedžmenta, ki bo moral prevzeti krmilo in biti nosilec strokovno, razvojno, socialno in politično zelo zahtevnih konsenzov za reforme in politike, ki ne bodo vedno prinašale političnih točk. (Sočan, 2001a: 16)

4. PRIMERJAVA AKTIVNOSTI DELOVANJA POLITIČNEGA MANEŽMENTA MED SLOVENIJO IN DRŽAVAMI ČLANICAMI TER DRŽAVAMI S PRIDRUŽITVENIM STATUSOM EVROPSKE UNIJE

Za diskusijo o pomembnosti razlik in razvojnih vrzeli je zanimiva definicija razvoja, ki jo je uporabil K. Boulding. Ekonomski razvoj je po njegovem mnenju v bistvu proces učenja in komaj kaj drugega. Na ta pogled se lahko naveže tudi bolj normativno usmerjena definicija, ki pravi, da gre za razvoj človeka in za človeka. (Sicherl, Vahčič, 2001)

Pri identifikaciji in povzemanju glavnih problemov in razvojnih vrzeli Slovenije se lahko poslužimo dveh pristopov, in sicer kvalitativnega ter kvantitativnega. Prvi se nanaša na verjetne trende razvoja v svetu in bodočega položaja Slovenije v EU. Opozarja nas na spremenjen pomen posameznih faktorjev razvoja in njihovih kombinacij in torej gleda na probleme razvoja in razvojne vrzeli Slovenije z dolgoročne perspektive. Drugi pristop pa predvsem na osnovi kvantificiranih indikatorjev poskuša opredeliti izhodiščni položaj Slovenije in oceniti njene prednosti in slabosti. (Sicherl, Vahčič, 2001)

IMD-jev sistem indikatorjev, ki sem ga uporabil za primerjavo držav, se razvija v smeri vse obsežnejšega repertoarja, o čemer priča tudi povečevanje števila indikatorjev, razdeljenih v štiri skupine. Za Slovenijo so za izboljšanje njene konkurenčnosti posebnega pomena tiste skupine in podskupine indikatorjev, ki poslabšujejo leta 1999 prvič ocenjeno 40 mesto Slovenije med 47 zajetimi državami.

Medtem, ko je Slovenija v letu 2001 v skupinah gospodarska uspešnost, poslovna uspešnost in v skupini infrastruktura napredovala, pa je v skupini vladna uspešnost nazadovala za eno mesto. Tako v tej skupini za Slovenijo zaostaja samo ena država s pridružitvenim statusom EU, Poljska. Odprava tega položaja bi močno izboljšala mesto Slovenije in jo povzdignila na mesta, ki ji gredo po ostalih treh skupinah indikatorjev.

Ena glavnih značilnosti Slovenije je relativno boljši položaj pri tako imenovanih »trdih«²² indikatorjih kot pri »mehkih«²³ indikatorjih. Med mehke indikatorje štejemo kakovost vlade,

²² Vir: Sicherl, Vahčič, 2001

²³ Vir: Sicherl, Vahčič, 2001

izobrazbeno strukturo prebivalstva, kakovost menedžmenta, infrastrukturo, itd. Trenutna politična razdvojenost in netolerantnost sta kaj slaba obeta, da bi Slovenija brez spremembe sedanjega načina mišljenja in obnašanja lahko kmalu prešla v novo razvojno paradigmo, ki zahteva integracijo perspektiv in strategij podjetij, socialnih partnerjev in oblikovalcev raznih področji politik, da bi tak konsenz lahko zagotovil ustvarjanje kompetenc v podjetjih in v družbi. (Sicherl, Vahčič, 2001)

Osnovni in največji problemi Slovenije so tako tisti, ki najbolj vplivajo na celotno gospodarstvo. Če Slovenija ne bo spremenila pogojev za doseg konsenza o razvoju Slovenije in hkrati izboljšala skupine dejavnikov 'vlada, internacionalizacija in finance', potem nikoli ne bo zmožna ponoviti irske izkušnje približevanja oziroma dohitevanja povprečja evropske petnajsterice.

V Sloveniji sistem države in gospodarstva deluje sicer stabilno, rutinsko in z dobrimi makroekonomskimi kazalci; rast ni velika, je pa zmerna, inflacija je konstantna, čeprav visoka, tečaj valut je skoraj nepremakljiv, kar daje Sloveniji podobo čvrste ekonomije, ki deluje stabilno kot dobro naoljen stroj. Vendar v tem stroju ni nobenih notranjih sprememb, ki bi kazale na kakšno notranje dogajanje, na preustrojevanje, na izboljševanje, na izrazito iskanje novih ravnotežij, ki so predpogoj za hitrejši dvig dodane vrednosti, dobička in donosnosti vloženega kapitala in proizvodnih sredstev v opremi in napravah. Zato mora tudi Slovenija opustiti svojo omahujočo, neizrazito in pasivno politiko ohranjanja preživelih programov, neučinkovite infrastrukture ter požrešne države in stopiti na pot, po kateri hodijo vse majhne države v Evropi, ki so vlagale v izobraževanje ter v raziskave in razvoj.

Principe konkurenčnosti v svetovnem tekmovanju za skupino »vlada« IMD utemeljuje v treh točkah:

- državna intervencija v poslovne aktivnosti naj bo minimalna in naj se omejuje na ustvarjanje konkurenčnih pogojev za podjetja,
- vlada naj načrtuje makroekonomske in socialne pogoje, ki naj minimalizirajo zunanja tveganja za gospodarstvo,
- vlada naj bo v ekonomski politiki fleksibilna glede na spremembe v mednarodnem okolju. (IMD, 2001)

Analiza primerjave aktivnosti delovanja političnega menedžmenta med Slovenijo in državami članicami ter državami s pridružitvenim statusom EU, bo temeljila na oblikovanju štirih skupin držav²⁴. Te se bodo med seboj razlikovale glede na tip konsenza, ki je značilen za njihove družbe. Skupine so tako naslednje:

- DRŽAVE KONSENZA: Avstrija (AUT), Danska (DNK), Finska (FIN), Irska (IRL), Luksemburg (LUX), Nizozemska (NLD), Švedska (SWE),
- DRŽAVE BLAGOSTNJA: Belgija (BEL), Francija (FRA), Nemčija (DEU), Velika Britanija (GBR),
- JUŽNA EVROPA: Grčija (GRC), Italija (ITA), Portugalska (PRT), Španija (ESP),
- DRŽAVE V PREHODU: Češka (CZE), Estonija (EST), Madžarska (HUN), Poljska (POL), Slovaška (SVK), Slovenija (SVN)²⁵.

Tako oblikovane skupine držav bom med seboj primerjal na osnovi naslednjih indikatorjev:

1. indikatorja konsenz o politikah znotraj vladnega kabineta, ki prikazuje oceno višine konsenza o političnih odločitvah znotraj vladnega kabineta (na osi y so prikazane ocene držav glede na konsenz o politikah znotraj vladnega kabineta; manjša kot je ocena države, manjša je stopnja konsenza o politikah znotraj vladnega kabineta),
2. indikatorja vladnih ekonomskih politik, ki prikazuje stopnjo prilagoditve vladnih politik spremembam v ekonomskem okolju (os y prikazuje stopnjo prilagajanja politik glede na spremembe v ekonomskem okolju; manjša kot je ocena, manjša je stopnja prilagajanja politik glede na spremembe v ekonomskem okolju),
3. indikatorja preglednosti vladnih namer in ukrepov, ki prikazuje stopnjo preglednosti in prikritosti političnih namer in ukrepov političnega menedžmenta (na osi y je prikazana stopnja preglednosti vladnih namer in odločitev; višja kot je ocena, bolj so vladne namere in odločitve pregledne),
4. indikatorja učinkovitosti izvajanja vladnih odločitev, ki prikazuje stopnjo učinkovitosti implementacije vladnih odločitev (os y prikazuje stopnjo učinkovitosti izvajanja vladnih odločitev; višja kot je ocena višja je stopnja učinkovitosti izvajanja vladnih odločitev),
5. indikatorja celotne vladne proračunske in javne porabe kot odstotek BDP,

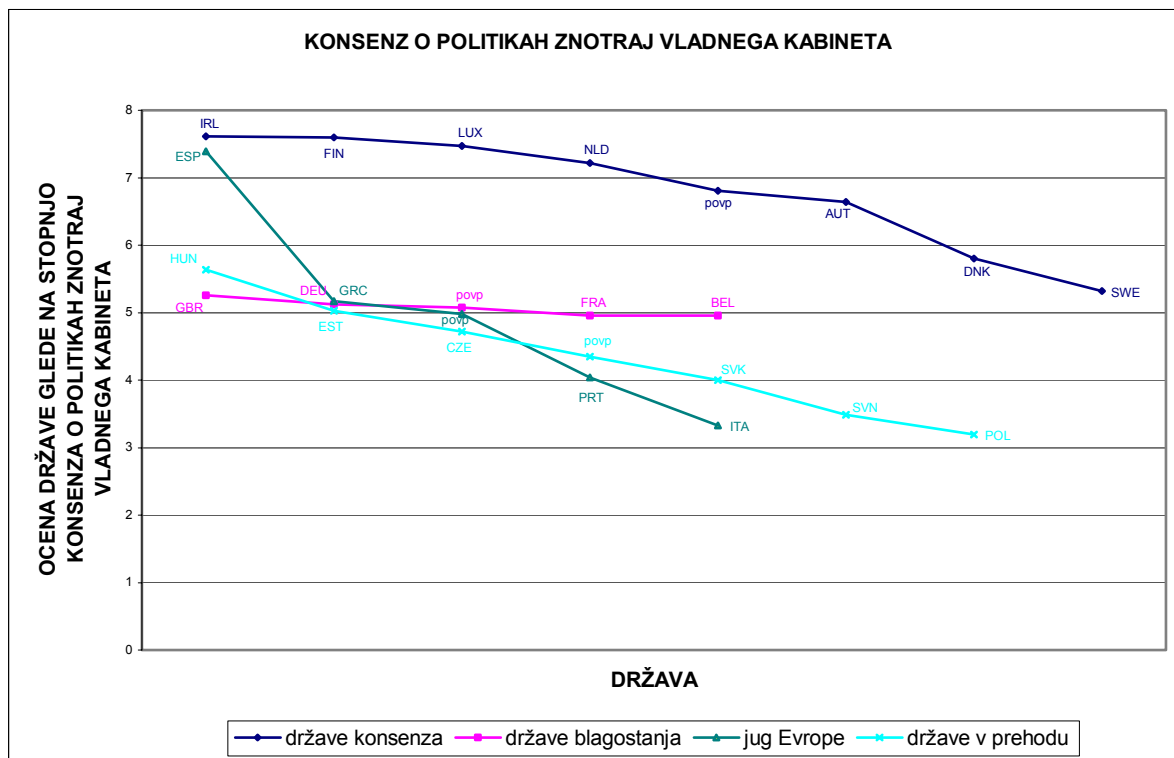
²⁴ Vir: Sočan

²⁵ Vir: Sočan;

Projekt simulacije trajnostnega razvoja;
http://stiwww.epfl.ch/utile/iso_3166.html

6. indikatorja socialne kohezije, ki prikazuje stopnje socialne kohezije; nanaša se na področje pravičnosti in varnosti (os y prikazuje stopnjo socialne kohezije; višja kot je ocena višja je stopnja vladne prioritete socialne kohezije),
7. indikatorja deleža sive ekonomije, ki prikazuje kako močno le-ta vpliva na gospodarski razvoj (os y prikazuje vpliv deleža sive ekonomije, na razvoj gospodarstva; nižja kot je ocena bolj delež sive ekonomije vpliva na razvoj gospodarstva),
8. indikatorja učinkovitosti pravnega reda in varnosti (os y prikazuje stopnjo uresničevanja pravnega reda in varnosti; nižja kot je ocena, nižja je stopnja učinkovitega uresničevanja pravnega reda in varnosti),
9. indikatorja deleža izdatkov za raziskave in razvoj, merjenih kot odstotek BDP
10. indikatorja napovedi inflacije (ocenjena rast inflacije za leto 2001 glede na leto 2000 v odstotkih),
11. indikatorja kreditna in zavarovalna podpora izvozu, ki prikazuje stopnjo konkurenčnosti zavarovalniškega in finančnega spremljanja podjetij v izvozu (os y prikazuje stopnjo konkurenčnosti zavarovalniškega in finančnega spremljanja podjetij v izvozu; višja kot je ocena višja je stopnja konkurenčnosti spremljanja).

Graf 4.1: Konsenz o politikah znotraj vladnega kabineta

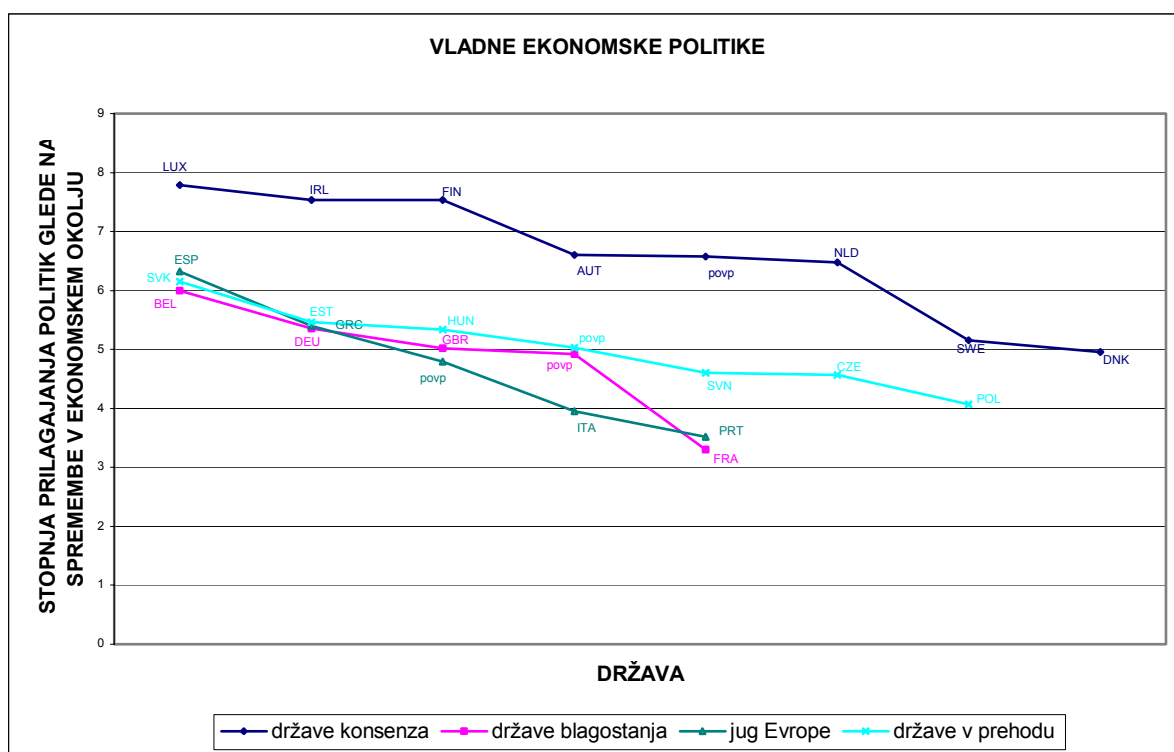
Vir: IMD; Projekt simulacije trajnostnega razvoja

Grafični prikaz prvega indikatorja nazorno kaže na najvišjo povprečno oceno skupine držav konsenza. Drugo najvišjo povprečno oceno imajo države blagostanja (5,075), tretjo pa države južne Evrope (4,345). Slovenija znotraj skupine držav v prehodu zaseda z oceno 3,49 predzadnje mesto. Slovenski politični menedžment je tako v nasprotju z državami prve skupine zmožen le nizke stopnje konsenza o politikah znotraj svojega kabineta.

Med razloge za to lahko uvrstimo politično zelo heterogene koalicije, ki so se izoblikovale po volitvah. To je hkrati posledica še vedno neizoblikovanega političnega prostora ter nezrele demokracije, v kateri je možnost dogovora znotraj vlade zelo nizka. Prav tako je slovenski politični menedžment nedorasel oblikovanju dolgoročne vizije, ustreznih strateških ciljev ter širokega konsenza s socialnimi partnerji kako državo voditi in usmerjati med visoko razvita gospodarstva in družbe. Namesto tega si danes politične stranke v Sloveniji predvsem prilaščajo (»fevdalizirajo«) ministrstva ter vodilna mesta v uspešnih podjetjih.

Kot je razvidno iz prvega grafa je konsenz o politikah znotraj vladnega kabineta najvišji pri Irski, za katero je značilna vrhunska raven razvojne sposobnosti političnega menedžmenta, ki se kaže v skoraj popolnem konsenzu pri oblikovanju razvojnih rešitev in gospodarske politike znotraj same vlade, ob učinkoviti zakonodajni vlogi parlamenta. Tako visoka stopnja konsenza političnega menedžmenta, ki je bil ključen za razvojno revitalizacijo in nadpovprečno uspešnost, je za Irsko značilna že od priprav za vstop v EU in še posebej po vstopu, saj je desetletni nadpovprečno uspešen razvoj gospodarstva in celotne družbe v veliki meri posledica čvrstega razvojnega dogovora vseh socialnih partnerjev o izvajanju strateških razvojnih odločitev. Tudi drugo uvrščeni Finski s stabilnim političnim sistemom, odprtim ekonomskim sistemom ter z čvrstim konsenzom socialnih partnerjev uspeva nadpovprečni razvojni napor celotne države v prehodu od pretežne povezanosti s socialističnimi ekonomijami (nekdanjo SZ) na integriranje v EU. Najboljšo oceno znotraj držav v prehodu ima Madžarska, kjer je prisotna rastoča raven razvojne sposobnosti političnega menedžmenta ter obenem dovolj visok konsenz znotraj vlade ter med socialnimi partnerji za bistveno višji razvojni napor celotnega gospodarstva in družbe. (Sočan, 2001a: 10-13)

Graf 4.2: Vladne ekonomske politike

Vir: IMD; Projekt simulacije trajnostnega razvoja

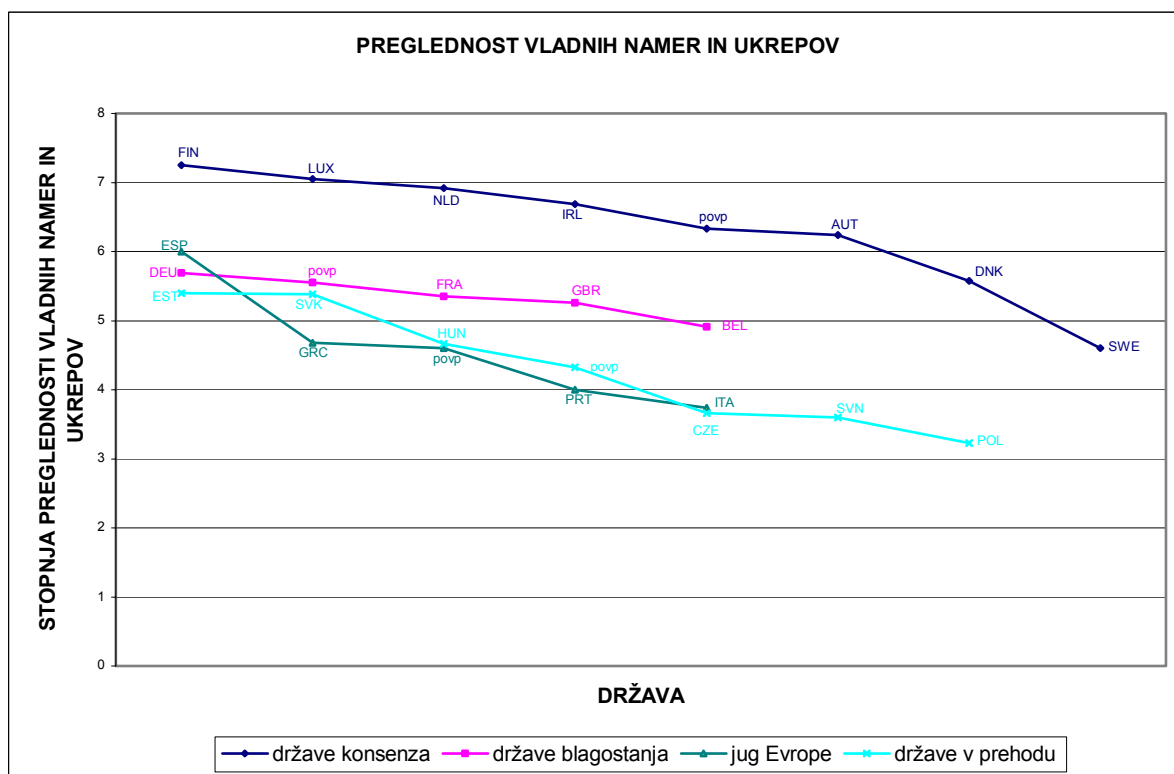
Tudi pri indikatorju vladnih ekonomskih politik imajo države skupine konsenza najvišje ocene. Skupina držav v prehodu je skupina z drugo povprečno oceno. Znotraj le-te Slovenija zaseda četrto mesto in tako bolje prilagaja vladne politike spremembam v ekonomskem okolju kot Italija, Portugalska ter Francija. Ta indikator je povezan s prejšnjim (konsenz o politikah znotraj kabineta), saj se je vlada nezmožna odzivati na ekonomske spremembe, če ni zmožna notranjega dogovora ter oblikovanja strategije ter strateških ciljev za razvoj. Slovenija tako namesto da bi vlagala v razvoj in tehnološko zahtevnejša delovna mesta, kupuje socialni mir s subvencijami v preživete programe. Pomanjkanje proaktivne razvojne in ekonomske politike je pripeljalo do tega, da Slovenija v drugi polovici devetdesetih let skoraj ne povečuje več svojega izvoza.

V skupini držav konsenza imajo države na prvih treh mestih zelo podobne ocene. Spet sta med najboljšimi Irska in Finska, ki le malo zaostajata za najbolje ocenjenim Luksemburgom. Na Finskem so razvojni grozdi (clustri)²⁶ sestavni del kvalitativne razvojne preobrazbe

²⁶ povezovanje malih in srednjih podjetij s kompatibilnimi institucijami izobraževanja, usposabljanja, tehnološkega razvoja in drugih mrež sodelovanja, s katerimi se povezuje razpršeno znanje v kritične mase tehnološkega, menedžerskega in drugega znanja za konkuriranje v odprtem globalnem gospodarstvu (Sočan, 2001a: 4)

njenega gospodarstva. Prav tako kot Irska tudi Finska zelo veliko vlaga v krepitev kakovostne tehnološke zahtevnosti programov, človeških virov ter daje velik poudarek povezanosti univerz, inštitutov ter gospodarstva. Na tej točki Slovenija še močno zaostaja, kar je zelo očitno vidno tudi na grafu.

Graf 4.3: Preglednost vladnih namer in ukrepov

Vir: IMD; Projekt simulacije trajnostnega razvoja

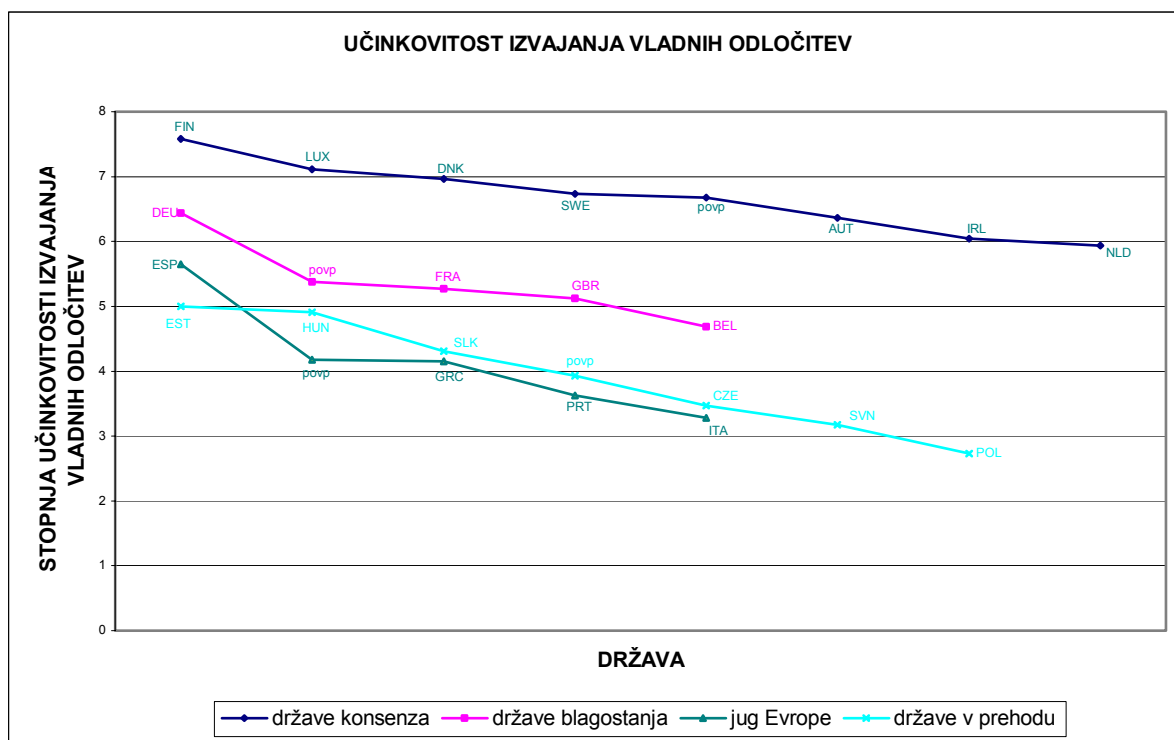
Preglednost vladnih namer in ukrepov je indikator, ki meri njihovo odkritost oziroma prikritost. Kaže na dostopnost in odprtost vlade do širše javnosti. Skupina držav konsenza z najvišjo povprečno oceno tako najbolj odkrito predstavlja svoje vladne odločitve in ukrepe. Sledita ji skupina držav blagostanja in skupina držav južne Evrope. Najnižjo povprečno oceno pa ima skupina držav v prehodu, znotraj katere Slovenija zaostaja za vsemi državami, razen za Poljsko.

Tudi ta indikator kaže na nezmožnost slovenskega političnega menedžmenta oblikovati vizijo dolgoročnega razvoja, ustrezne strateške cilje ter vzvode za njihovo dosego. Njegova zaprtost znotraj strankarskih gremijev mu onemogoča oblikovanje širših strokovnih svetov, sestavljenih iz širokega spektra ljudi (strokovnjakov, delodajalcev, delojemalcev, sindikatov,

civilne družbe). S pomočjo le-teh bi bilo lažje voditi in usmerjati preoblikovanje družbe in gospodarstva ter doseči širok konsenz ter uspešno vizijo razvoja.

K tako nizki oceni Slovenije pri tem indikatorju pa je pripomogel tudi zelo slab ugled vlade in parlamenta med ljudmi. Tudi pri tem indikatorju so daleč najboljše ocenjene države konsenza, kjer sta stopnja konsenza in odprtost političnega menedžmenta do širše javnosti veliko višja. Prav tako v teh državah visoka stopnja povezanosti, prepletenosti in sodelovanja raznovrstnih svetov zvišuje možnost odločanja s konsenzom. Poleg tega pa je tudi ugled vlad in parlamentov v teh državah na veliko višjem nivoju.

Graf 4.4: Učinkovitost izvajanja vladnih odločitev

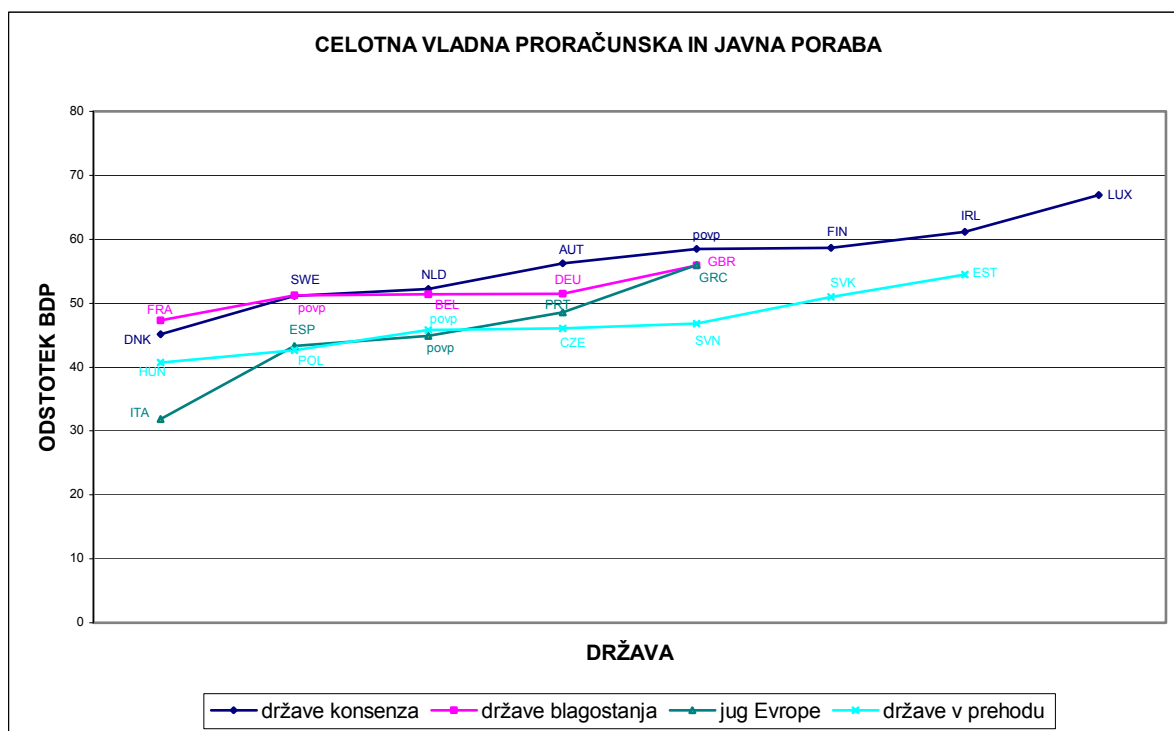

Vir: IMD; Projekt simulacije trajnostnega razvoja

Četrti graf prikazuje porazdelitev indikatorja učinkovitost izvajanja vladnih odločitev. Tudi pri tem indikatorju ima skupina držav konsenza najvišje ocene, kar pomeni, da v primerjavi z drugimi skupinami držav, vladne odločitve implementira najučinkoviteje. Njihova povprečna ocena (6,67) je veliko višja, kot v ostalih treh skupinah. Njim sledi skupina držav blagostanja (5,38) ter skupini držav južne Evrope in držav v prehodu. Slovenija v svoji skupini ponovno zaseda predzadnje mesto.

Tudi pri tem indikatorju je ocena odvisna od zmožnosti doseganja visoke stopnje družbenega dogovora med socialnimi partnerji ter s tem dolgoročno uspešnega družbenega in gospodarskega razvoja. Ko bo to uspelo doseči tudi Sloveniji, se bodo tudi ocene pri vseh indikatorjih izboljšale.

Graf 4.5: Celotna vladna proračunska in javna poraba

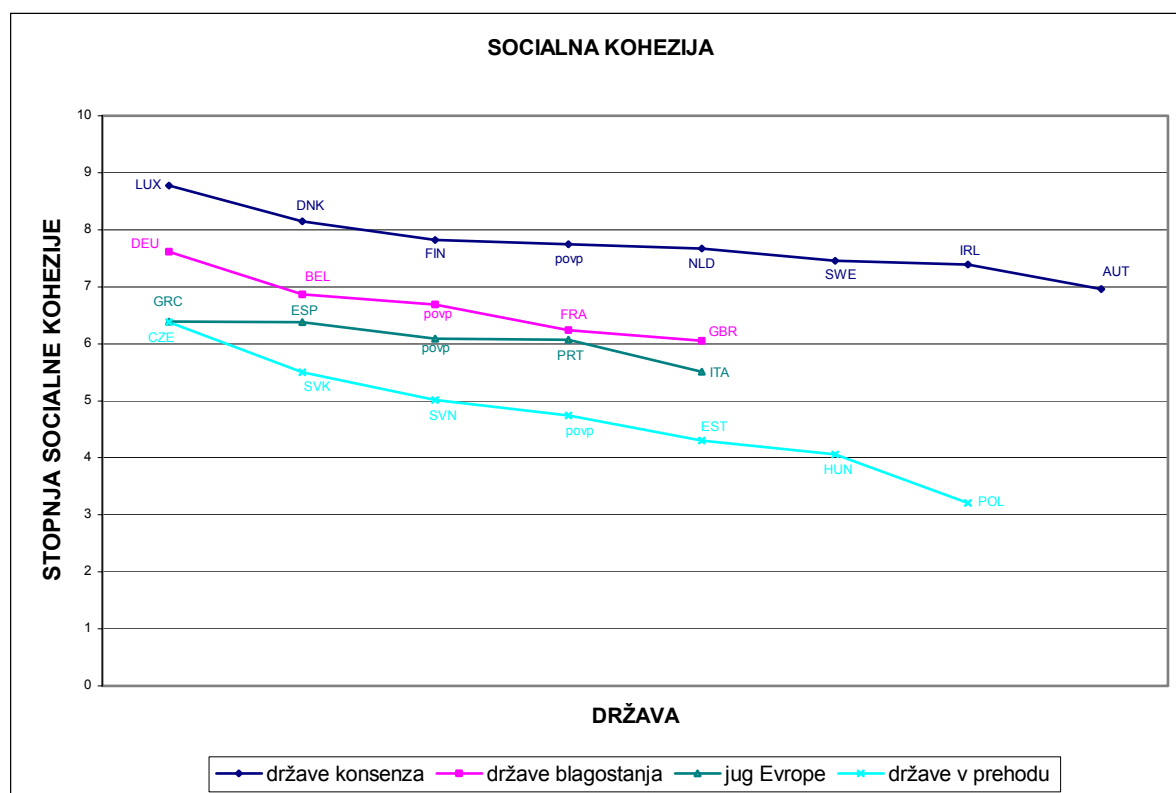

Vir: IMD; Projekt simulacije trajnostnega razvoja

Grafični prikaz indikatorja celotne vladne proračunske in javne porabe kaže, da v povprečju največji odstotek BDP porabijo vlade držav konsenza (56,226% BDP), ki največji delež tega denarja porabijo za vlaganje v »prihodnost«, v usposabljanje posameznikov, podjetij in celotne družbe (intangibles). Njim sledijo vlade držav blagostanja (51,465% BDP) in vlade držav v prehodu (46,758% BDP). Celotna vladna proračunska in javna poraba Republike Slovenije znaša 45,77 odstotkov BDP. Slovenija bo morala, kot so to storile tudi druge države, rast javne porabe uskladiti z rastjo BDP in z realno sposobnostjo svojega gospodarstva. Prav tako ima Slovenija, kot vse države CEFTE še izredne rezerve v racionalnejšem in učinkovitejšem poslovanju državnega sektorja in vseh oblik javne porabe, vključno s proračunom.

V Sloveniji bo potrebno do konca izpeljati reformo javne uprave, saj se bo le na ta način izboljšala in racionalizirala struktura zaposlenih v vladnih službah, hkrati pa se bo dvignila učinkovitost tako javne uprave kot političnega menedžmenta. Državna uprava mora biti sposobna operacionalizirati cilje in zagotoviti pogoje za njihovo doseg. S tem pa se bodo racionalizirali tudi vladni izdatki.

Graf 4.6: Socialna kohezija

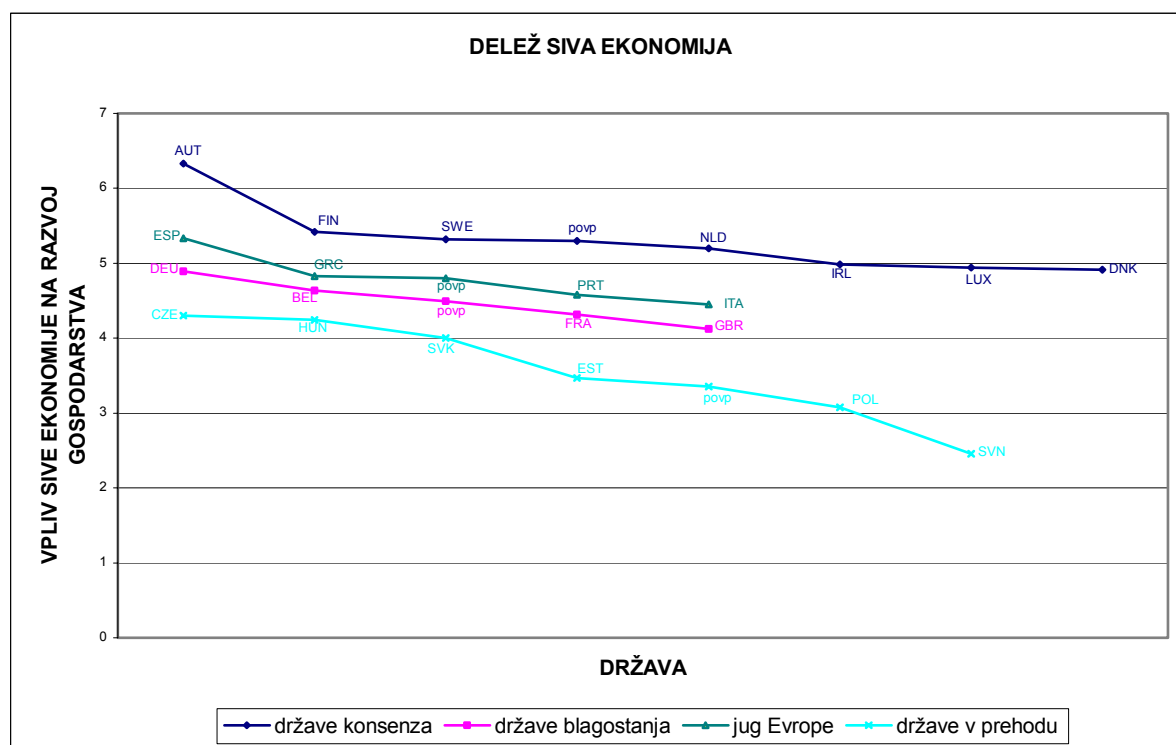
Vir: IMD; Projekt simulacije trajnostnega razvoja

Graf, ki prikazuje stopnjo socialne kohezije, nazorno prikazuje skupino držav konsenza kot skupino z najvišjimi ocenami. To pomeni, da te države socialno povezanost družbe v smislu čim manjše marginalizacije postavljajo kot najvišjo prioriteto. Državam konsenza sledi skupina držav blagostanja (6,690), držav južne Evrope (6,089) in kot zadnja skupina držav v prehodu (4,744). Slovenija z nadpovprečno oceno svoje skupine zaseda tretje mesto za Češko in Slovaško.

Socialna kohezija, ki je v razvojni paradigmi učeče se družbe zelo pomemben element in hkrati eden eksplicitnih ciljev razvoja EU, je najvišje uvrščena prioriteta pri skupini držav

konsenza. Te države velik del proračuna namenijo izobraževanju ter investicijam v tehnologije in v infrastrukturo. Poleg tega so te države vodilne po številu internetnih priključkov, po telekomunikacijah ter uporabi računalnikov na prebivalca. Socialna kohezija je zelo visoka prioriteta tudi v skupini držav blagostanja, vendar pa so te države obremenjene z visokimi proračunskimi izdatki za zastarel sistem socialne kohezije, ki jih poskušajo pokriti z visokimi davki. Precej sredstev se namenja za stroške vzdrževanja sistema socialnega varstva (zdravstvo, infrastruktura), ki pomeni investicije v preteklost ter s tem manj investicij v izobraževanje, v prihodnost. Najmanj prioriteta pa je socialna kohezija v skupini držav v prehodu. Tu je potrebno upoštevati, da so korenite tržne in gospodarske reforme naredile korak nazaj v kakovosti sistema socialne varnosti.

Graf 4.7: Delež sive ekonomije

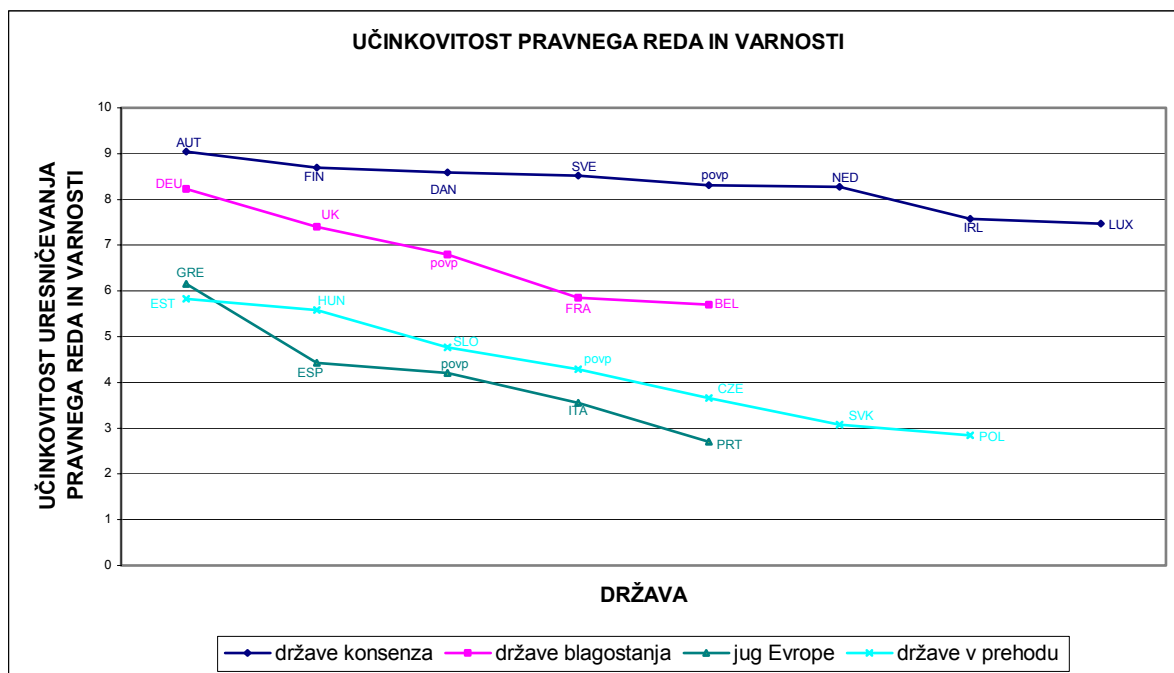
Vir: IMD; Projekt simulacije trajnostnega razvoja

Tudi indikator delež sive ekonomije kaže posebno razvojno moč držav konsenza, saj razen najbolje ocenjene države južne Evrope, Španije, delež sive ekonomije najmanj škoduje prav razvoju njihovega gospodarstva. Njim sledita skupini držav blagostanja (4,4916) in držav južne Evrope (4,797). Razvoj gospodarstva zaradi visokega deleža sive ekonomije najbolj trpi v državah v prehodu (3,3511). Slovenija zaseda zadnje mesto znotraj svoje skupine in ima

hkrati daleč najslabšo oceno med vsemi državami. To potrjuje tudi dejstvo, da ta indikator sodi med dvajset najslabših kriterijev Slovenije po IMD klasifikaciji.

Slovenija sodi med južno evropsko območje EU z izrazito nadpovprečnim deležem sive ekonomije, kar je značilno za večji del evropskih držav v prehodu. Razviti svet ne dopušča več kot deset odstotkov sive ekonomije v BDP. Slovenija bo tako morala, če hoče stopiti v EU kot zrelo gospodarstvo in urejena družba, v naslednjem srednjeročnem obdobju legalizirati približno polovico obsega svoje sive ekonomije, kar bo Slovenijo pripeljalo do realne meje brezposelnosti, obenem pa bo prispevalo k razvoju mikro in malih podjetij, utrjevanju proračuna in izvedbi predvidenih reform s ciljem zmanjšati vlaganja v preteklost in povečati vlaganja v prihodnost. Pri tem je lahko Sloveniji zgled Madžarska, razvojno najbolj ocenjena država z visoko rastjo in hitrim spreminjanjem tehnološke strukture gospodarstva. Uspelo ji je bistveno zmanjšati delež sive ekonomije, kar jo je med državami v prehodu najbolj približalo razvitim članicam EU. (Sočan, 2001a: 30)

Graf 4.8: Učinkovitost pravnega reda in varnosti

Vir: IMD; Projekt simulacije trajnostnega razvoja

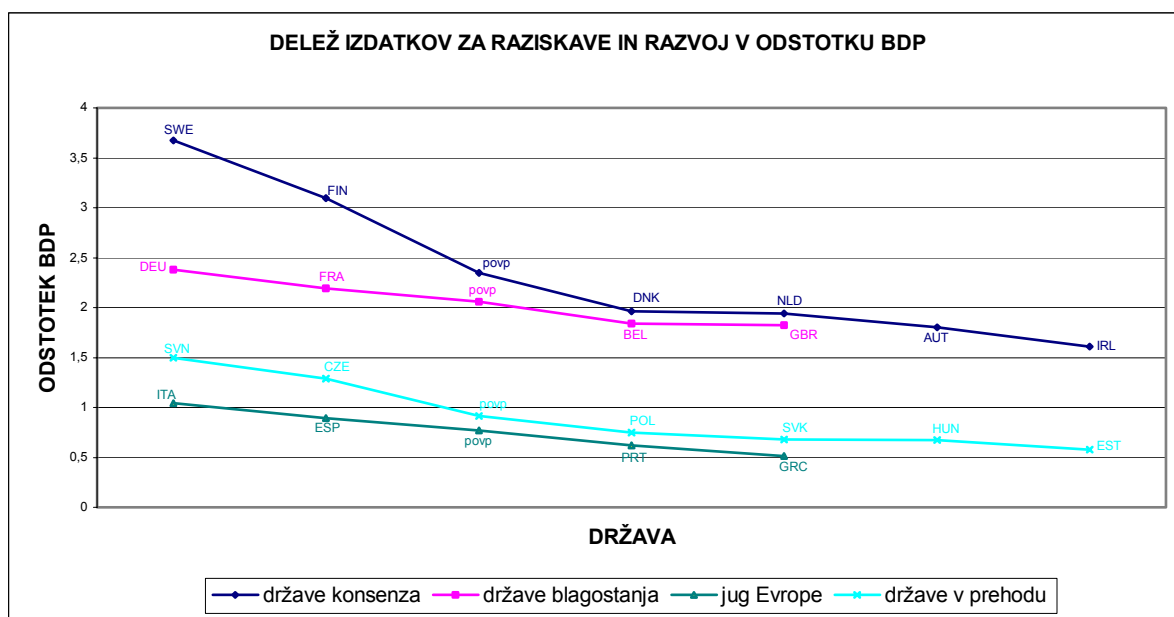
Na osnovi grafa »učinkovitost pravnega reda« vidimo, da so države konsenza v povprečju najvarnejše. Sledita jim skupina držav blagostanja ter skupina držav v prehodu. Zelo podobno povprečje pa ima tudi skupina držav južne Evrope. Iz grafa se zelo nazorno vidi, da je učinkovitost pravnega reda in varnosti v Sloveniji višja, kot v večini držav južne Evrope.

Kljub temu to ne more biti v naše zadoščenje, saj mora Slovenija strmeti k približevanju ocenam razvojno prodornejših držav konsenza.

Zagotovitev pravne države ter s tem varnega poslovanja gospodarskih družb in visoke ravni človekovih pravic mora biti eden od osnovnih ciljev Slovenije v prilagajanju globalnemu razvojnemu okolju. Zaradi neuskkljenosti, pomanjkanja prioritet ter velikih zamud in zastaranj aktov, so v Sloveniji še vedno nizki standardi pravne varnosti v gospodarstvu. To odločilno zavira razvoj malih in mikro podjetij ter pospešeno legalizacijo sive ekonomije. (Sočan, 2001a: 22)

Niti konsenz niti transparentna javna uprava ne moreta sama po sebi zagotoviti učinkovitega izvajanja, če pravni red in sodni sistem ne omogočata hitrega in cenenega odločanja v konfliktnih situacijah. Na dolgi rok se bo tako slovensko gospodarstvo razvijalo le, če bo država delovala na transparenten in demokratičen način. (Sicherl, Vahčić, 1999: 42)

Graf 4.9: Delež izdatkov za raziskave in razvoj

Vir: IMD; Projekt simulacije trajnostnega razvoja

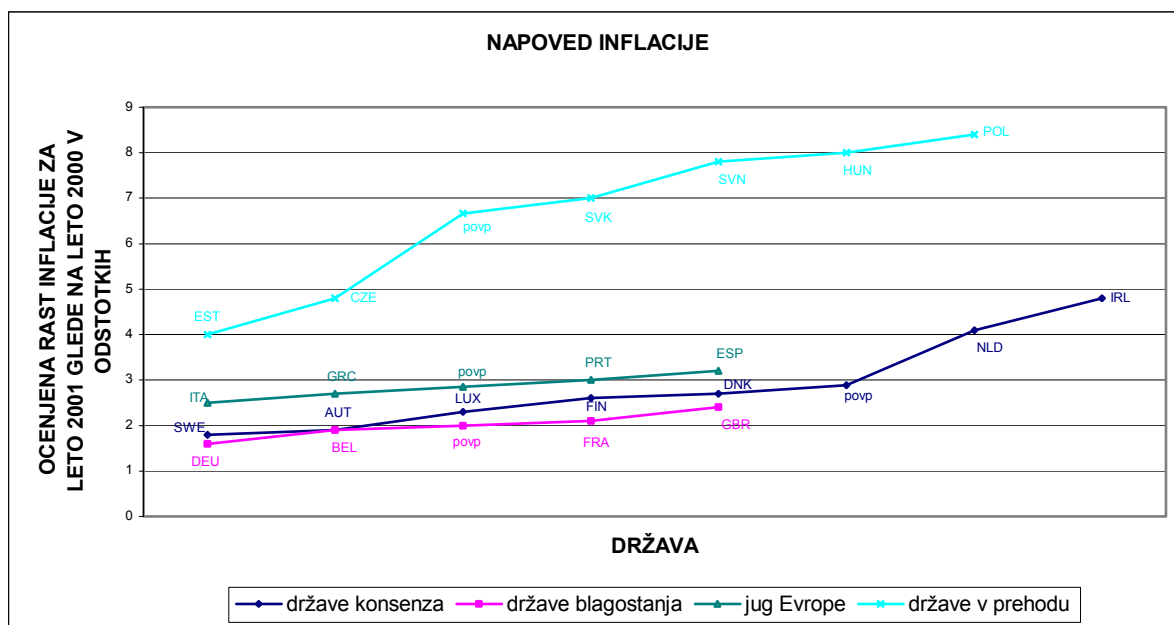
Indikator, ki meri delež izdatkov za raziskave in razvoj (R&R) kaže, da v raziskave in razvoj največ vlagajo države konsenza, v povprečju 2,35 odstotka BDP. Tej skupini se najbolj približujejo države blagostanja (2,06% BDP), skupini držav južne Evrope (0,769% BDP) in držav v prehodu (0,912% BDP) pa v povprečju vlagata veliko manj. Izmed držav v prehodu prav Slovenija vloga največ (1.5 odstotka BDP), kar pa je še vedno veliko pod povprečjem

držav blagostanja in držav konsenza. Če hoče Slovenija v prihodnje dohiteti razvojno najbolj prodorne države EU, bo morala veliko večji del BDP nameniti prav vlaganju v raziskave in razvoj.

Večina držav s pridružitvenim statusom absolutno premalo vlaga v razvojne potenciale, ki ustvarjajo osnovo gospodarstva in družbe, temelječih na znanju. Zato bo morala Slovenija vlaganja v raziskave in razvoj od sedanjih 1.4% BDP povečati na okoli 2.5% BDP. V daljšem srednjeročnem obdobju pa bo to vlaganje moralo biti namenjeno predvsem prenovi gospodarstva in posodobitvi infrastrukture. Med glavnimi viri spodbud bodo davčne olajšave, sredstva podjetij, proračunska sredstva ter sredstva EU. Nadaljevanje dosedanjega stanja vodi v propadanje podjetij ter v neučinkovito infrastrukturo. Prav tako pa nastajanje prepada, državam v prehodu onemogoča razvojno dohitevanje z nadpovprečno rastjo dodane vrednosti ter s krepitvijo identitete teh gospodarstev, držav in družb, kar je osnova za kvalitetno partnerstvo ob vstopu v EU. (Sočan, 2001a: 40-41)

Velik problem slovenske raziskovalno-razvojne aktivnosti in politike je tudi nezadostna povezava znanja, konkurenčnosti in fleksibilnosti, kar se odraža v nezadostni razvojni funkciji podjetij in v pomanjkanju sodelovanja podjetij med seboj in z raziskovalno sfero. (UMAR, 2001: 18)

Graf 4.10: Napoved inflacije

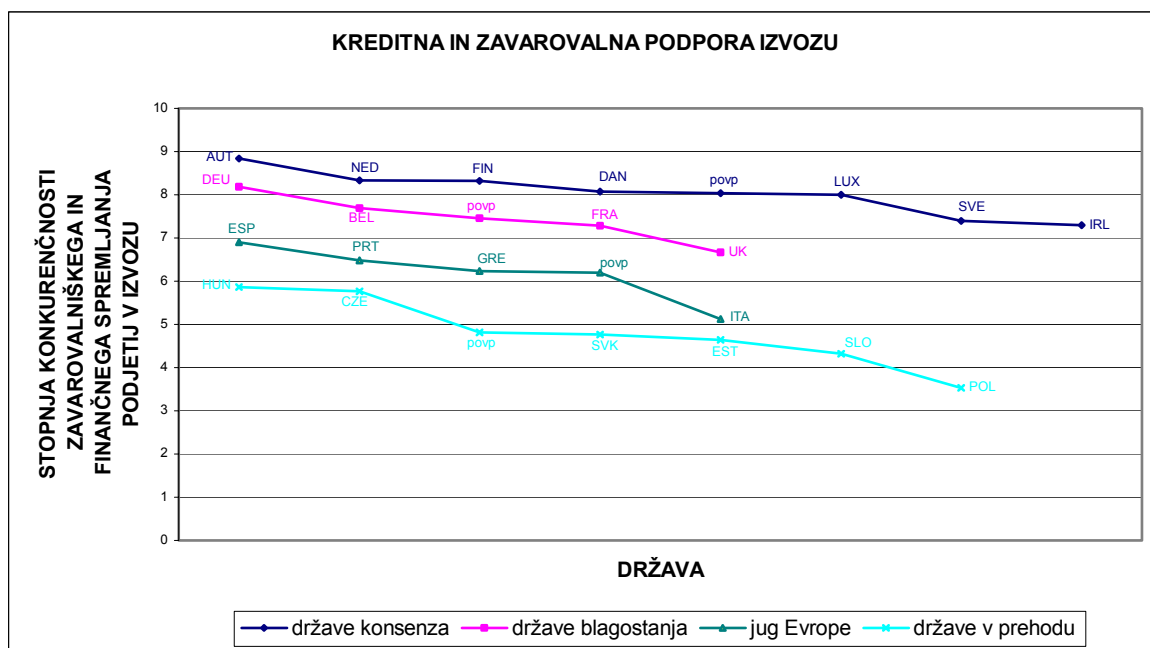

Vir: IMD; Projekt simulacije trajnostnega razvoja

Pri indikatorju napoved inflacije so države konsenza zelo heterogene. Z najnižjim povprečjem se lahko tu pohvalijo države blagostanja (2%). Tretje povprečje ima skupina držav južne Evrope, četrtega pa skupina držav v prehodu. Slovenija ima v primerjavi z Estonijo skoraj štiri odstotke višjo predvideno inflacijo. To hkrati pomeni, da ima za več kot odstotek višjo predvideno inflacijo, kot je povprečje predvidene inflacije v skupini. Ta odstotek je za Slovenijo velik minus, zato je znižanje inflacije od sedanje enomestne številke na raven primerljivo z EU nujno za stabilnost gospodarstva. Tudi zaradi vključitve Slovenije v evropsko monetarno unijo, je potrebno znižati stopnjo inflacije (na okoli 3 odstotke).

Za doseg tega cilja bo potrebno usklajeno delovanje makroekonomskih politik, ki bodo s svojimi ukrepi odpravile sedanje generatorje inflacije (nadpovprečno rast proračuna in javne porabe, predrag kapital, še posebno za podjetja v težkem ali kritičnem razvojnem položaju, delež stalnih izgub gospodarskih potencialov, itd.), hkrati pa bodo sposobne v večji meri kot dosedaj nevtralizirati zunanje in enkratne vplive na rast cen. Poleg makroekonomskih politik bo imelo pomembno vlogo dokončanje strukturnih reform, predvsem dokončanje liberalizacije cen. Če do ustreznih reform ne bo prišlo, bo obstajal stalen pritisk na nadpovprečno rast notranjih stroškov, ne glede na raven globalne odprtosti. (UMAR, 2001: 46)

Graf 4.11: Kreditna in zavarovalna podpora izvozu

Vir: IMD; Projekt simulacije trajnostnega razvoja

Zadnji indikator, »kreditna in zavarovalna podpora izvozu«, kaže, da ima v povprečju skupina držav konsenza najvišjo stopnjo konkurenčnosti zavarovalniškega in finančnega spremljanja podjetij v izvozu. Njim sledita skupini držav blagostanja (7,458) in držav južne Evrope. Kot zadnja skupina je skupina držav v prehodu (4,82). Znotraj te skupine Slovenija (4,32) zaseda predzadnje mesto. Grafični prikaz indikatorja tako nazorno prikazuje, da ima Slovenija nizko stopnjo zavarovalniškega in finančnega spremljanja podjetij v izvozu. Prav na tej točki najbolj trpijo največji izvozniki, ki predstavljajo gonilno silo celotnega slovenskega izvoza in hkrati celotnega gospodarstva.

Nesposobnost konkurenčnega finančnega spremljanja ter predrago ter po obsegu nezadostno spremljanje slovenskega izvoza je že od vsega začetka ena od omejitev rasti izvoza slovenskih družb. V prihodnje bo to še posebno na novih evropskih trgih Balkana in nekdanje Sovjetske zveze, pa tudi drugih rastočih globalnih trgih neobhodno. To je pomemben razlog za koncentracijo našega bančnega in zavarovalniškega sektorja in njuno povezavo z ustreznimi tujimi strateškimi partnerji. (Sočan, 2001a: 45)

Finska najhitreje na svetu povečuje delež tehnološko zahtevnih programov v izvozu in ima eno najboljše organiziranih služb zagotavljanja izvoznih kreditov in bančnega spremljanja izvoznih poslov. To velja tudi za Nizozemsko, ki z vrhunsko kvaliteto bančnega in zavarovalniškega sistema spremlja izvozne tokove svojih podjetij, pa tudi njihovih nakupov in pripojitev. Prav tako je Nizozemska med vodilnimi evropskimi državami na področju generiranja rizičnega kapitala, ki je eden od temeljnih osnov za razvoj in prenos vrhunskih tehnologij. Prav tako kot za upravo je tudi za finančni sistem na Nizozemskem značilna visoka stopnja preglednosti delovanja. (Sočan, 2001c: 56-62)

Med zgoraj predstavljene probleme lahko vključimo tudi problem internacionalizacije, ki je drugi glavni problem razvoja Slovenije, saj majhno odprto gospodarstvo ne more napredovati brez pospešene internacionalizacije. Mednarodne primerjave so nazorno pokazale, da predstavljata dinamika in kakovost našega izvoza, ki je nadvse pomemben za uspešen razvoj tako majhne države, kot je Slovenija, eno bistvenih razvojnih vrzeli. Tako naš izvoz na prebivalca ter dinamika in kakovost tega izvoza močno zaostajata za nekaterimi malimi državami EU. V Luksemburgu je izvoz na prebivalca vsaj petkrat višji, v Belgiji in na Irskem trikrat višji, v Avstriji, na Nizozemskem in Švedskem pa vsaj dvakrat višji. Edine države, ki

imajo nižji izvoz na prebivalca kot Slovenija so Španija, Portugalska in Grčija. V primerjavi s Finsko in Irsko, pa Slovenija kaže velike zaostanke v dinamiki izvoza in njegovi vlogi v strategiji razvoja. (Sicherl, Vahčič, 2001) Očitno je, da morajo biti naši izvozni cilji in rezultati bistveno višji od sedanjih, saj se Slovenija lahko razvija le z odprtim in v svetovni prostor vključenim gospodarstvom. To ne pomeni le rastočega pomena mednarodne menjave blaga in storitev v BDP temveč vsestransko internacionalizacijo slovenskega gospodarstva in vključevanje v evropske integracijske procese. Zaradi pomankanja naravnih virov, Slovenija lahko doseže boljše rezultate le z uporabo človeških potencialov in koordinacijo v gospodarstvu in družbi.

Poleg tega, so za razvoj Slovenije zelo pomembne tudi tuje investicije, ki v primerjavi z drugimi državami pri nas bistveno zaostajajo. Za njihovo zvišanje bo potrebno predvsem odpraviti nepotrebne administrativne ovire ter zmanjšati prevelik delež kapitala v državni lasti.

Zgoraj predstavljeni indikatorji tako prikazujejo Slovenijo kot državo, ki prilagaja vladne politike spremembam v ekonomskem okolju primerljivo z nekaterimi državami članicami EU, ki ima nizko učinkovitost implementacije vladnih odločitev, katere politični menedžment je sposoben le nizke stopnje konsenza o politikah znotraj vladnega kabineta in ki svoje politične namere in ukrepe prikriva. Poleg tega jo prikazujejo kot državo, kjer politični menedžment socialne kohezije ne postavlja kor najvišje prioritete, katere delež sive ekonomije močno onemogoča razvoj gospodarstva in kot državo z zelo visoko predvideno inflacijo ter nizko stopnjo konkurenčnosti zavarovalniškega in finančnega spremljanja podjetij v izvozu.

Če hoče Slovenija pred vključitvijo v EU ustvariti pogoje za nadpovprečno uspešen razvoj svojega gospodarstva in družbe, potem bo moral politični menedžment odigrati neprimerljivo večjo razvojno vlogo v primerjavi z dosedanjo prakso. Z njegovim uspešnim vodenjem ter usmerjanjem gospodarstva ter celotne družbe, bo potrebno izboljšati ocene pri zgoraj predstavljenih indikatorjih ter s tem vsaj za tretjino do polovico zvišati gospodarsko rast. S tem se bo Slovenija približala razvojno nadpovprečno uspešnim državam konsenza, ki so prav tako kot Slovenija majhne (Irska, Finska, Luksemburg, Avstrija, itd). Poleg tega pa bo s tem Slovenija pripravljena na polnopravno članstvo v EU ter na odprto in konkurenčno nastajajoče globalno okolje.

5. ZAKLJUČEK

Slovenija je majhna država, ki se lahko uspešno razvija le kot odprto, navzven usmerjeno gospodarstvo in družba. To ne pomeni le rastočega pomena mednarodne menjave blaga in storitev v BDP, temveč vsestransko internacionalizacijo slovenskega gospodarstva in vključevanje v evropske integracijske procese. Pri tem mora biti cilj upravljanja in vodenja družbe dohitevanje razvitih držav Evropske unije. Dohitevanje razvitih držav pa bo možno le ob visoki ravni sinergije med čvrstim notranjim konsenzom socialnih partnerjev o nujnosti nadpovprečnega razvojnega navora za uresničitev strateških ciljev na eni strani ter ustreznim prilagajanjem normam sodobnega, vse bolj odprtega in konkurenčnega svetovnega okolja na drugi strani. Šele takšna razvojna preobrazba, bo Sloveniji zagotavljala prehod v družbo znanja, ki bo temeljila na učinkovitem sistemu izobraževanja, raziskav in razvoja, prenosa tehnologij ter na učečih se podjetjih in družbi. To nas bo pripeljalo ob bok nadpovprečno razvojno uspešnih držav srednje in severne Evrope, ki so nam pri tej preobrazbi lahko najboljši vzgled.

Za takšno preobrazbo pa bo potrebno izkoristiti vse priložnosti, ki se nam ponujajo ter se na drugi strani obraniti nevarnosti, ki nam pretijo. Med razvojne priložnosti Slovenije lahko štejemo pospešeno prevzemanje poslovnih, kulturnih in družbenih norm Evropske unije, krepitev socialnega kapitala družbe in doseganje širokega konsenza o viziji ter strateških ciljih in nalogah razvoja, transparentnost odločitev in vse večjo udeležbo javnosti pri odločanju. Obraniti pa se bo potrebno nevarnosti, ki prežijo na zaostajanje Slovenije. Nezmožnost doseganja konsenza o gospodarskem in družbenem razvoju, nesposobnost ali nepripravljenost na prilagajanje spremembam v svetu, pomanjkanje stimulacij za vseživljensko učenje, propadanje podjetij nepripravljenih na nove pogoje konkurence, nadaljna razslojenost in povečana socialna izločenost ter zlagano zavedanje samega položaja Slovenije v svetu. (Sicherl, Vahčič, 2001)

Po mnenju Organizacije za ekonomsko sodelovanje (OECD) in razvoj lahko v Sloveniji na višjo in kvalitetnejšo prihodnjo gospodarsko rast in razvoj vplivajo vsi trije temeljni sodobni razvojni vzvodi gospodarstva:

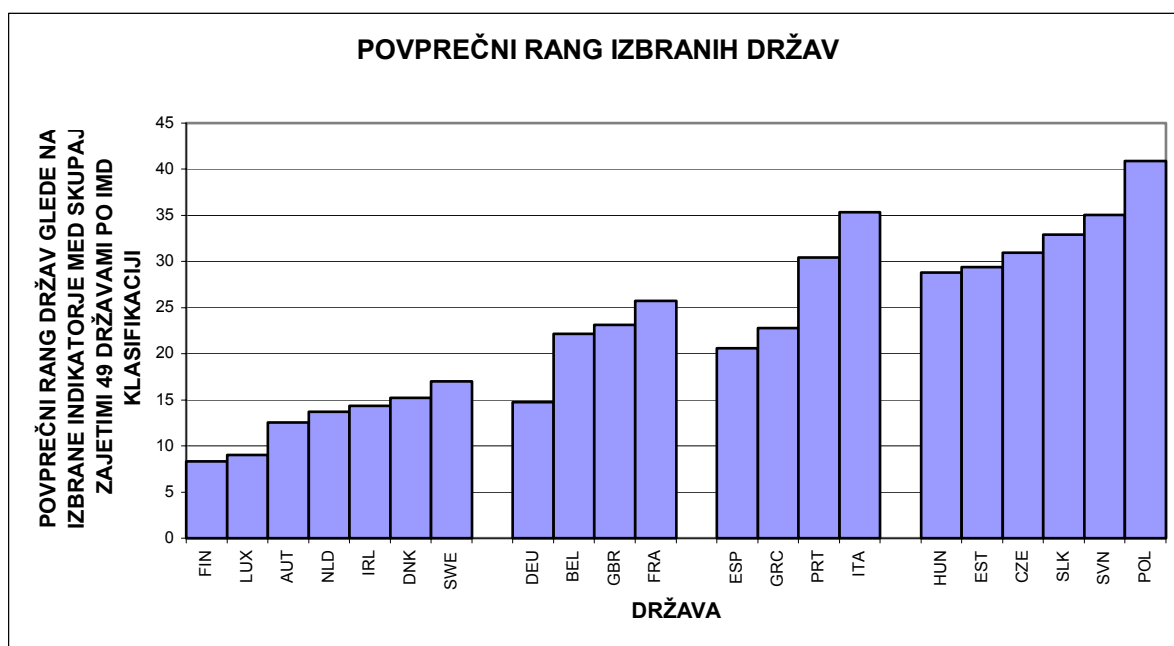
- multinacionalna organiziranost gospodarstva,

- optimalno razvojno oblikovanje slovenskih regij ter njihovo medsebojno razvojno sodelovanje, kar bo s kritično maso znanja in potencialov zagotavljalo naraščanje inovativnosti, konkurenčnosti in s tem rast novih podjetij in zaposlovanja ter gospodarskega in družbenega razvoja,
- visoka stopnja razvojnega konsenza o bistveno večjem razvojnem naporu v primerjavi z dosedanjim. (OECD v Sočan, 2001a: 30)

Na osnovi primerjave aktivnosti političnega menedžmenta med Slovenijo in državami članicami ter državami s pridružitvenim statusom Evropske unije, ki je bila prikazana v tretjem poglavju, sem oblikoval graf povprečnih rangov izbranih držav glede na izbrane indikatorje med skupaj zajetimi 49 državami po IMD klasifikaciji. Že analiziranim indikatorjem sem dodal naslednje štiri:

- indikator osebna varnost in zaščita privatne lastnine, ki meri ali je privatna lastnina dovolj zaščiten ali ne,
- indikator tveganje politične nestabilnosti, ki meri ali je le-to visoko ali nizko,
- indikator investicije v telekomunikacije (odstotek BDP),
- indikator cena kapitala, ki meri ali le-ta omejuje poslovni razvoj ali ne.

Graf 5.1: Povprečne uvrstitve izbranih držav

Vir: Izpeljava na osnovi primarnih podatkov IMD za leto 2001

Ta graf potrjuje že predstavljene najboljše uvrstitve skupine držav konsenza, ki navznoter kažejo tudi najvišjo homogenost. Za njih je značilna vrhunska razvojna sposobnost političnega menedžmenta, da uspešno rešuje strateška in operativna vprašanja (governmental capability), visoka stopnja konsenza med socialnimi partnerji in s tem optimalna razvojna moč. Države si prizadevajo za ustvarjanje učinkovitega razvojnega okolja ter za trajno usposabljanje razvojnih potencialov. Njim sledijo ostale tri skupine, ki so bolj heterogene. Znotraj najslabše skupine, skupine držav v prehodu, Madžarska zaseda prvo, Slovenija pa četrto mesto. Tako lahko zaključimo, da se Madžarska v strateškem pogledu med državami v prehodu najbolj približuje osnovam razvoja, ki je značilen za praktično vse razvite manjše srednje in severno evropske države. Rastoča raven razvojne sposobnosti političnega menedžmenta zagostavlja na eni strani visoko stopnjo prilagajanja normam odprte družbe in gospodarstva, ob sočasni dovolj visoki stopnji konsenza med socialnimi partnerji za večji napor gospodarstva ter celotne družbe. (Sočan, 2001a: 13) Slovenija na drugi strani z zelo slabo povprečno uvrstitvijo močno zaostaja za vsemi državami skupine konsenza. To kaže na veliko priložnost izboljšav delovanja vlade kot institucionalnega dejavnika. Slovenija se lahko z izboljšanjem ocen v skupini indikatorjev vladna uspešnost, ki predstavlja njen najšibkejši člen, dvigne z 36 mesta, ki ga je leta 2001 dosegla po vseh štirih skupinah indikatorjev med 49 zajetimi državami, na mesto, ki je veliko bolj primerljivo z državami skupine konsenza.

Med osnove, ki zavirajo koncentracijo in revitalizacijo slovenskega gospodarstva lahko štejemo odsotnost jasne vizije ter strateških razvojnih ciljev, razvojno naravnane proaktivne razvojne in gospodarske politike, zaostajanje v izgradnji sodobne infrastrukture (intelektualne, institucionalne in informacijske), nezadovoljivo usposabljanje človeških virov, nepovezanost med univerzo, inštituti in gospodarstvom, neustrezno regionalno politiko z nezadovoljivim oblikovanjem jeder znanja, vključno s premajhnimi tujimi neposrednimi naložbami v gospodarsko prenovo, naraščanje dualne ekonomije z okrog eno tretjino podjetij v brezizhodnem položaju, vsaj dvakrat prevelik obseg sive ekonomije, veliko proračunsko in javno porabo, itd. (Sočan, 2001a: 14)

Slovenija zamuja z zahtevanimi strukturnimi reformami, za znižanje proračuna in javne porabe ter njune uskladitve s prihodki. S temi reformami bo morala znižati vlaganja v preteklost (subvencije v preživele programe) ter povečati vlaganja v prihodnost (v izobraževanje, v izgradnjo celovite infrastrukture, v tehnološko prenovo podjetij, raziskave in razvoj, informacijsko – komunikacijsko tehnologijo...). S tem pa bo izšla iz dosedanje

pretežno »reaktivne« razvojne politike kupovanja socialnega miru v »proaktivno« razvojno politiko pospešega posodabljanja infrastrukture ter prenove gospodarstva. (Sočan, 2001a)

Svoj razvoj bo morala tako Slovenija graditi na zagotavljanju uspešne skladnosti in sinergije med notranjimi in zunanjimi vzvodi razvoja, ki ji bodo omogočili optimalno razvojno sposobnost gospodarstva in družbe. Le tako se bo v prihodnjem srednje - dolgoročnem obdobju, kot urejena in učinkovita država z razvojno usmerjenimi regijami ter zdravimi podjetji uvrstila med manjšino držav z nadpovprečno uspešnim gospodarskim in družbenim razvojem.

Vsekakor pa bo morala uspešna dolgoročna zastavitev strateških ciljev ter vzvodov za njihovo doseg temeljiti na izrednem naporu in kvaliteti političnega menedžmenta (governmental capability), ki bo moral v sodelovanju z vrhunsko stroko dajati usmeritev in zgled za visoko stopnjo konsenza socialnih partnerjev pri skladnem uresničevanju strateških, razvojnih in operativnih nalog. Slovenski politični menedžment bo moral tako prerasti svojo ozko naravnost na zagotavljanje predvsem strankarskih interesov, ki vodiljo v strankarsko »fevdalizacijo« političnih resorjev ter prilaščanje vodilnih mest v uspešnih slovenskih podjetjih ter tako kot so to storili politični menedžmenti v drugih razvojno uspešnih državah odigrati nosilno vlogo v odnosu do socialnih partnerjev. Oblikovati in izvajati bo moral dolgoročno strategijo razvoja, kar bo Slovenijo popeljalo v družbo nadpovprečno uspešno razvijajočih se držav Evropske unije in sveta.

Ugotovitve v tem diplomskem delu do pokazale, da je vrednotenje vloge političnega menedžmenta pri vključevanju Slovenije v globalno okolje, zelo široka in zahtevna naloga. Zato sem se v diplomski nalogi osredotočil predvsem na razvojno sposobnost političnega menedžmenta pri vključevanju Slovenije v Evropsko unijo, kar mi je omogočilo podrobnejšo poglobitev v to temo. Ukvarjanje s preostalimi aspekti teme, pa mi bo v veselje pri nadaljnjem študiju.

LITERATURA IN VIRI

1. Literatura

- Bebler, Anton (2001): Desetletje graditve demokratičnega političnega sistema v samostojni Sloveniji. V Drago Zajc (ur.), Slovenska država ob deseti obletnici: zbornik referatov, 44-52. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
- Brezovšček, Marjan (1998): Modernizacija (evropeizacija) slovenske državne uprave. V Drago Zajc (ur.), Evropeizacija slovenske politike: zbornik referatov, 135-146. Ljubljana, Slovensko politološko društvo.
- Brinar, Irena (1998): Evropeizacija med uniformnostjo in različnostjo. V Drago Zajc (ur.), Evropeizacija slovenske politike: zbornik referatov, 241-259. Ljubljana, Slovensko politološko društvo.
- Bučar, Bojko and Kuhnle, Stin (ur.) (1994): Small States Compared: Politics of Norway and Slovenia. Bergen: Alma Mater.
- Bučar, France (1992): Vrednote, izkušnje, konflikti (in kompromisi) v slovenskem parlamentu (intervju), Teorija in praksa 1992, let. 29, št. 3-4, 255-263, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Bučar, France (1995): Ujetniki preteklosti. Ljubljana: Založba Mihelač.
- Bučar, France (1998): Ali smo sposobni samopremisleka?, Nova revija, let. 17, št 198, 1-11, Ljubljana.
- Bučar, France (1998): Odprti zase in za Evropo, Nova revija 1998, let. 17, št. 199/200, 67-73, Ljubljana.
- Bučar, France (1999): Ključi moderne države na meji s Hrvaško. Ljubljana: Nova revija.
- Bučar, France (1999): Odpri zase in za Evropo. V Mirko Brnič, Tomaž Mastnak (ur.), Suverenost Slovenije?: študije za slovenski nacionalni program 1-1999, 14-22. Ljubljana, Nova revija.
- Gregorec, Zdravko (ur.) (1997): Center za sodelovanje z gospodarstvi v tranziciji: OECD gospodarski pregledi 1996-1997. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve.
- International institute for management development (2001): The World Competitiveness Yearbook. Lousanne, IMD.
- Kos, Marko (1998): Slovenija in EU: gospodarstvo, znanost, družba. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- Kos, Marko (1999): Totalitarni režim in ekonomska neučinkovitost – ovira pri dohitevanju EZ. V Marko Brnič, Tomaž Mastnak (ur.), Suverenost Slovenije?: študije za slovenski nacionalni program 1-1999, 27-36. Ljubljana, Nova revija.
- Kos, Marko (2001): Iskanje prihodnosti (prednosti, možnosti in vizije Slovenije). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kovač, Bogomir (2000): Nekateri vidiki politično ekonomske analize sodobne vloge države in trga v Sloveniji, Teorija in praksa 2000, let. 37, št. 3, 509-525, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Kropivnik, Samo; Lukšič, Igor; Zajc, Drago (ur) (1996): Conflict and Consensus: Pluralism and Neocorporatism in the New and Old Democracies. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
- Mastnak, Tomaž (1999): Priključevanje k Evropski zvezi in eksekucija slovenske državnosti. V Janez Pogačnik (ur.), Suverenost Slovenije?: študije, 27-36. Ljubljana, Nova revija.
- Mrak, Mojmir (1998): Naložbe v gospodarsko infrastrukturo v luči vključevanja Slovenije v Evropsko unijo. V Drago Zajc (ur.), Evropeizacija slovenske politike: zbornik referatov, 79-93. Ljubljana, politološko društvo.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (1995): OECD reviews of foreign direct investment: FINLAND. Paris: OECD.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (1999): Economic survey: IRLAND. Paris: OECD.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (2001): Governance in the 21st century. Paris: OECD.
- Petrin, Tea; Sicherl, Pavle; Kukar, Stanislava; Mešl, Mateja; Vitez, Renata (ur) (2000): Benchmarking Slovenia: an Evaluation of Slovenia's competitiveness, strenghts and weaknesses. Ljubljana: Republic of Slovenia Ministry of Economic Affairs.
- Rupel, Dimitrij (2001): Zunanje politični vidiki slovenske državnosti. V Drago Zajc (ur.), Slovenska država ob deseti obletnici: zbornik referatov, 131-138. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
- Rus, Veljko (2001): Podjetizacija in socializacija države. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Rus, Veljko (1995): Uvod. V Veljko Rus (ur.), Slovenija po letu 1995 – razmišljanja o prihodnosti, 8-28. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- Senjur, Marjan (ur.) (1993): Slovenia a small country in the global economy. Ljubljana: Center for International Cooperation and Development – CICD.
- Sicherl, Pavle; Vahčić, Aleš; Adam, Frane; Gmeiner, Pavle; Radej, Bojan; Vehovar, Vasja; Tomšič, Matevž; Rončević, Borut (1999): Model indikatorjev za podporo odločanju o razvojni politiki in za spremljanje izvajanja SGRS. Ljubljana: Sicenter, Center za socialne indikatorje.
- Sočan, Lojze (1995): Vprašanja razvojne vizije Slovenije. V Veljko Rus (ur), Slovenija po letu 1995 – razmišljanja o prihodnosti. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede .
- Sočan, Lojze (1998): Znanje konkurenčnost in razvoj. V publikaciji »Več in bolje« kot vodilo ekonomije, kulture in drugih znanosti na poti k odličnosti in mojsterstvu. Ljubljana, Novo mesto, Zveza ekonomistov Slovenije: Društvo ekonomistov Dolenjske in Bele krajine.
- Sočan, Lojze (1999): Aktualna vprašanja gospodarskega razvoja Slovenije. V Rado Bohinc (ur.), publikacija slovenska korporacija v evropskih razmerah: zbornik, 1-26. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
- Sočan, Lojze (2001): Primerjava razvojnega okolja v svetu in Sloveniji (gradivo za predmet evropske integracije). Ljubljana, november 2001.
- Sočan, Lojze (2001a): Okolje za razvojno prenovo Slovenije ob vstopanju v Evropsko unijo (gradivo za predmet evropske integracije). Ljubljana, januar 2001.
- Sočan, Lojze (2001c): Nova ekonomija in Slovenija. V Miroslav Stanojevič (ur.), Uspešna nedozorelost: Socialne institucije in kakovostna proizvodnja v Sloveniji, 49-72. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
- Stanojevič, Miroslav (2001): Uvod. V Miroslav Stanojevič (ur.), Uspešna nedozorelost: Socialne institucije in kakovostna proizvodnja v Sloveniji: zbirka, 11-26. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
- Stiglitz, Joseph E (1997): The Role of Government in Economic Development. M. Bruno, B. Pleskovic (eds), Annual World Bank Conference on Development Economics. Washington, D.C., The World Bank.
- Svetličič, Marjan (2000): Shizofren odnos med politiko in gospodarstvom – spremljevalec tranzicije?, Teorija in praksa 2000, let. 37, št. 3/2000, 526-535. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
- Svetličič, Marjan (2001): Razvojna strategija Slovenije: deset let zatem (kritična analiza lastnih stališč). V Drago Zajc (ur.), Slovenska država ob deseti obletnici: zbornik referatov, 151-177. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.

- Šinkovec, Janez (2001): Pravni vidiki politike in gospodarstva, Teorija in praksa 2000, let. 37, št. 3/2000, 536-549. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
- Vodopivec, Peter (1995): Glavne poteze in stalnice v slovenskem zgodovinskem razvoju. V Veljko Rus (ur), Slovenija po letu 1995 – razmišljanja o prihodnosti: 38-43. Ljubljana, Teorija in praksa.
- Zajc, Drago (1998): Proces odločanja v obdobju tranzicije in vključevanje v evropsko skupnost – prilagajanje zakonodaje in vloga državnega zbora. V Drago Zajc (ur.), Evropeizacija slovenske politike: zbornik referatov, 147-163. Ljubljana, Slovensko politološko društvo.
- Zajc, Drago (2001): Slovenska državnost in parlamentarizem. V Drago Zajc (ur.), Slovenska država ob deseti obletnici: zbornik referatov, 52-76. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
- Ziller, Jacques (2001): European Models of Government: Towards a Patchwork with Missing Pieces. V Parliamentary affairs, št. 54, 102-119.

2. Viri

- Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj (1996): Strategija ekonomskih odnosov s tujino: zunanjeekonomska strategija Slovenije. Slovenija in Evropska unija. Ljubljana: Ministerstvo za ekonomske odnose in razvoj.
- Šušteršič, Janez; Rojec, Mitja; Mrak, Mojmir (ur) (2001): Slovenija v novem desetletju – trajnost konkurenčnost, članstvo v EU: strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001-2006 povzetek. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
- Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj (2000): Slovenija v Evropski uniji (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije), prvi osnutek, november 2000.
- Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj (2001a): Slovenija v Evropski uniji (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije), predlog, junij 2001.

3. Internet

<http://www.wiltonpark.org.uk/web/conferences/documents/pre2001/reports/wp552report.html>
9.10.1993

<http://www.wiltonpark.org.uk/web/conferences/documents/pre2001/reports/wp553report.html>
9.10.1993

http://www.imd.ch/wcy/ranking/i_methodology.cfm. 2.10. 2002.

<http://www.imd.ch/wcy/criteria/2104.cfm>. 2.10. 2002

http://www.imd.ch/wcy/factors/f2_data.cfm. 2.10.2002.

Ovin, Rastko (2001). <http://www.gov.si/zmar/sgrs/diskusij/ovin.html>. 13.9.2001.

Gmeiner, Pavle (2001). <http://www.gov.si/zmar/sgrs/diskusij/gmeiner.html>. 13.9.2001.

Svetličič, Marjan (2002). <http://www.gov.si/zmar/sgrs/diskusij/svetlici.html>. 13.9.2001.

ZMAR (2001). <http://www.gov.si/zmar/sgrs/predstav.html>. 13,9,2001.

Sočan, Lojze (2001b). <http://www.gov.si/zmar/sgrs/diskusij/sočan.html>. 13.9. 2001.

Svetličič, Marjan (2001). <http://www.gov.si/zmar/sgrs/diskusij/svetlici.html>. 13.9. 2001.

Sicherl, Pavle; Vahčič, Aleš (2001). <http://www.gov.si/zmar/sgrsdiskusij/sicherl.html>.
13.9.2001

Stare, Metka; Bučar, Maja (2001). <http://www.gov.si/zmar/sgrs/diskusij/stare>. 13.9.2001

ZMAR (2001). <http://www.gov.si/zmar/sgrs/dispozic.html>. 13.9.2001

http://stiwww.epfl.ch/utile/iso_3166.html. 8.7.2002

4. Članek v tiskanih medijih in TVS

Bučar, France (2002): Intervju na TVS (televizijski intervju – večerni gost; 10. marec 2002)

Sočan, Lojze (1998a): Dve slovenski napaki, *Gospodarski vestnik*, let. 47, št. 35, str. 27.

Sočan, Lojze (1998): Nepripravljeni na odpiranje, *Gospodarski vestnik*, let. 47, št.16, str.20.

Sočan, Lojze (1998): Potrebujemo boljšo infrastrukturo, *Gospodarski vestnik*, let. 47, št.15,
str. 21.

Sočan, Lojze (1998): Nezadovoljiva intervencija države, *Gospodarski vestnik*, let. 47, št. 19,
str. 26.

Sočan, Lojze (1998): Politika ogroža razvoj Slovenije, *Gospodarski vestnik*, let. 47, št. 21, str.
26.

Sočan, Lojze (1998): Kritično zaostajanje, *Gospodarski vestnik*, Let. 47, št.11, str. 19.